

FÅGLAR

i Närke

#03.2019 ÅRGÅNG 42

Staffan Larsson

Har vitryggen någon framtid?

Klart att vi ska nyttja de naturresurser som skogen ger. Virket, bären, rekreationen, viltet, fåglarna är några exempel. Men vi ska kunna nyttja skogen om 200 år också och då med en minst lika rik biologisk mångfald som idag.

Naturligtvis har vi svenskar minst två olika uppfattningar om hur skogen ska skötas och därför har riksdagen stiftat lagar. I skogsvårdslagen ska produktions- och miljömål väga lika tungt. Jaktlagstiftningen styr också hur vi får bete oss med naturen. Men hur är det i verkligheten?

Fåglar är bra och snabba miljöindikatorer. De är lätta att observera och genom sin relativt korta livslängd kan framför allt negativa förändringar snabbt noteras. Under min livstid har jag således upplevt många generationer fågelarter som kommit och gått. Andra organismer kan vara svårare att använda som budbärare i miljöövervakningen.

Träd, exempelvis, har generationer som kan vara vida längre än en mansålder. På Ässön finns resterna av en ek som började spira när Gustav Vasa skidade i Dalarna. Fler hundra år gamla tallar står fortfarande ståtligt på många platser. Kring dessa åldringar har under århundraden ekosystemen skapat en biologisk mångfald som vi faktiskt inte har full kunskap om.

Konsekvenser av misstag i skogsbruket märks mycket snabbare hos fåglarna än bland träden. Att bara titta på skogen för att se följderna av skogsbruket låter sig inte göras. I Tyskland har två generationer granskog på samma "åker" utarmat jorden så ny skog inte kan etableras. Nackdelarna med "industriskogsbruk" uppmärksammades tidigt av tyskarna och hos dem har vi erfarenheter att hämta.

Bara de senaste 60 åren har skogsbruket förändrats dramatiskt. När jag var barn på 1950- och 1960-talet fick skogen vila under fåglarnas och däggdjurens fortplantningstid. Nu går skogsmaskinerna året och ofta dygnet runt. Naturligtvis ska vi dra nytta av nya tekniken, men ska miljö och produktion värderas lika bör naturen få chansen till fred och ro under några vår och sommarmånader.

Ett exempel på knepigheter: om jag petar ner ett bofinkbo i en skogsbacke begår jag ett jaktbrott. Men har jag några

hundra hästkrafter under motorhuven på en skogsmaskin kan jag hejdlöst fälla träd med alla dess innevånare under häckningssäsong.

Förre sommaren slutavverkades några hektar skog i anslutning till Alnängarnas koloniområde. Trastar, finkar, större hackspett, mesar, sångare och ett par kråkor blev hemlösa. Kråkornas protester hördes mest och även kråkan är fredad under häckningstid, enligt jaktlagstiftningen. Var fanns miljöhänsynen? Möjligen skylls avverkningen på att bostäder ska byggas. Men varför inte inväntat sensommaren och hösten.

Oaktat platsen så är en slutavverkning en åtgärd inom traktthyggesbruket som innebär att ett avgränsat skogsbestånd helt avverkas. Det blir ett kalhygge, eller om det låter vackrare: "föryngringsyta". Men för naturen blir det en katastrof. Ekosystem, som under hundratals år byggts upp, raderas. Allt ifrån svamparnas mycel till insekter och fågellivet påverkas. Inte minst kemin i marken påverkas med läckage av tungmetaller som följd. Körskadorna som orsakas av maskinerna påverka vattendrag.

Men hur ska skogen brukas då? Hyggesfritt kontinuerligt skogsbruk utan kalavverkning är den metod som ger ett

för framtiden hållbart nyttjande av naturresursen skog. På marker ägda av Örebro kommun har beslutats att metoden traktthyggesbruk (kalhygge) endast i undantagsfall får nyttjas. Kommunen har tagit till sig de tyska erfarenheterna.

Metoden innebär att endast de "mogna" träden avverkas. Detta kräver mer planering, men ger många andra fördelar. Inte minst för brukarens ekonomi och för oss som värnar ekosystem och mångfald. Efterhand anläggs stråk i skogen där träden tas ut och detta minskar markskadorna. Behovet av återplantering försvinner helt. Gallringar kan göras mer selektivt. Intäkterna från skogen blir mer

kontinuerliga och kostnaderna avsevärt mindre. Stormskador och insektsangrepp blir avsevärt mindre än i likaledrig industriskog. Risken för skogsbrand minskar eftersom andelen lövträd ökar.

Den vitryggiga hackspetten är vi skyldiga att rädda om.. Det finns faktiskt medel och metoder för detta och för att skogens mesar, järpar, orrar, hackspettar, sorkar, ugglor, trastar, grodor, humlor och spindlar med många flera kan gå en ljus framtid till mötes. Men då krävs det att vi hjälper till att göra deras röster hörda. Inte bara för deras skull utan också för vår egen och mänsklighetens skull.

Lars Johansson
Ordförande, NOF

INNEHÅLL

i Fåglar i Närke #3.2019

LEDARE: MODERNT SKOGSBRUK INGET FÖR FÅGLARNA?	2
FRAMTIDEN OVISS FÖR NATURVÅRDEN	4
FORTSATT SVÅRT FÖR BERGUVARNA	5
ETT PRAKTVERK ÄR SNART FÄRDIGT	9
SKYDDSJAKT PÅ 50 TRANOR I KVISMAREN	10
BARA EN STORLOMSUNGE I SOTTERN	11
ELLEDNINGAR ORSAKAR FÅGLARS DÖD	12-13
INFRASTRUKTUR HOT MOT FÅGELLIVET	16
BREVDUVA PÅ VILLOVÄGAR	20
RAPPORTERA MÄRKTA NÖTKRÅKOR	21
I MÄSTER ERIKS FOTSPÅR	22
OBSAT UNDER VÅREN OCH SOMMAREN	23-25
HÖSTENS PROGRAM	26
KRÖNIKA: NATUREN GÖR NÅGOT MED OSS	28

PORTRÄTTET:-
MAGNUS
PERSSON

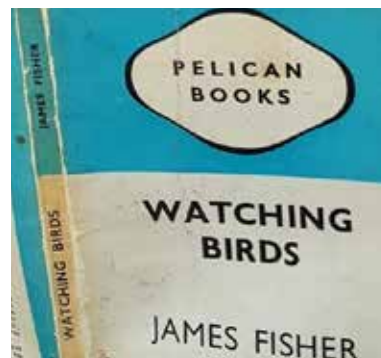
6

IVAR BOCK,
UNG SKÅDARE

RÄVAHÄNG
FÖR STORA
OCH SMÅ

14-15

EN BOK-
KLASSIKER
UPPHITTAD

17-19

OMSLAGSBILDEN: LAPPUGGLA (*Strix nebulosa*)

Akvarell av Staffan Ullström

TEXT: MARIANNE JOHANSSON

I storlek är det vår tredje största uggla efter berguv och fjälluggla. Med sin yviga fjäderdräkt ser den större ut, men den väger minst av de tre.

Vikten är för hanen cirka 1 kilo och för honan 1,5 kilo. Kroppslängden är 60–70 centimeter och vingbredden är 130–160 centimeter.

Utbredningsområdet är i täta barrskogar och bergsområden i norra Europa/Asien och Nordamerika. I Sverige häckar den främst i Norrlands kustland. Under senare år har enstaka häckningar noterats i mellersta Sverige. Häckningsplatserna ligger vanligen i äldre skog med anslutning till öppen mark. Den övertar gärna gamla rovfågelbon eller

bor i äldre trädstammar, men kan även häcka i konstgjorda risbon. Den bor ytterst sällan på marken.

Den är mycket stationär, men vissa år kan den visa sig långt söderut och till och med hos oss i Närke. Allt beror på tillgången av föda. Födan består av smådjur som lämlar, sorkar och möss.

Lappugglan lägger vanligen tre–sex ägg, men under goda sork- och lämmelår upp till nio ägg. Äggen är ovala och vita, och varierar i storlek. Äggen läggs vanligen i den senare delen av april. Honan ruvar ensam i 28–30 dagar. Hanen levererar mat till honan och även till ungarna de första 14 dagarna. Ungarna lämnar boet efter 20–28 dagar och är flygga efter 60–65 dagar.

Hjälp en kompis hitta en bostad!

■ **Närkes Ornitologiska Förening, NOF, har alltid ett välfyllt lager av fågelholkar, gjorda av vår holkstillverkare i Vretstorp.**

Vi har vår lokal fylld av småfågel-, uggle- och starholkar. Småfågelholkarna passar bland annat blåmes, talgoxe, nötväcka, entita och svartvit flugsnappare. Uggleholkarna passar även knipa och storskrake.

Dessa holktyper finns:

- Småfågelholk - 75 kr
- Grå flugsnapparholk - 75 kr
- Starholk - 75 kr
- Uggleholk - 400 kr

NOF kan även åta sig att sätta upp holkar åt till exempel större företag och kommuner, mot ersättning. Säg gärna till släktingar, grannar och arbetskamrater att det nu är dags att placera ut nya bostäder åt våra vänner fåglarna.

Vi har även snygga NOF-kepsar, kåsor och dekaler till försäljning.

Hör av dig till vår försäljningsansvarige: Bengt Andersson 070 693 33 65.

Skådande golfare kryssar på Kårsta

■ **För fågelskådare finns det många olika typer av krysslister. Ett exempel på en sådan är för de som spelar golf och samtidigt är intresserade av fåglar.**

På Kårsta golfklubb, norr om Örebro, har de fågelskådande golfspelarna upprättat en gemensam krysslista. Leif Rydell, skådare och golfare, upptäckte en sparvuggla när han var ute och golfade på Kårsta. Det blev fågelkryss nummer 104 på golfbanan.

Oklar framtid för regionens naturvård

FRAMTIDEN för vilt- och naturvården inom Region Örebro är fortfarande oviss. Den kommitté som funnits under 60 år upphörde plötsligt vid nyår och är nu under utredning. Under våren betalades inga pengar ut, och under hösten har det funnits möjlighet att söka bidrag men inte alls i samma omfattning som tidigare.

TEXT: KENT HALTUNEN

Det var för 60 år sedan som kommittén bildades. Dåvarande landstinget hade under många år betalat ut skottpengar för att man skulle skjuta kråkor, skator, kajor, rävar, mink och grävling.

Men detta var omodernt tyckte naturvännen och ornitologen Erik Rosenberg och lutade sig bland annat mot erfarenheter från USA, där skottpengarna hade upphört. Det var bättre att satsa på positiv vilt- och naturvård.

Trystorp och Kvismaren

Han tog kontakt med landstingsmannen Gustav Ryman som skrev en motion och 1960 bildades Vilt- och naturvårdskommittén. Det första året hade kommittén 35 000 kronor till sitt förfogande. Kommittén uppgift var stödja de många ideella insatser som verkade för biologisk mångfald. Bland de första projekten som fick bidrag var när man iordningsställde ekängarna i Trystorp och restaureringen av Kvismaren.

Sedan dess har det kommittén betalat ut

SÅ HÄR såg det ut i Tebladet 1989.

bidrag varje vår och höst. Ideella föreningar och andra har möjlighet att söka medel till konkreta vilt- och naturvårdsprojekt i Örebro län. I bedömningen av bidrag tar man hänsyn till naturvårdsnytta, behov, engagemang och samarbete med andra aktörer.

Upphörde plötsligt

För ett år sedan upphörde Örebro regions Vilt- och naturvårdskommitté. Beslutet gick så fort att inte ens kommitténs valda ledamöter fick reda på att den upphört. Regionledningen meddelade att ansvaret och pengarna (cirka 400 000 kronor om året) hade övergått till nämnden för regional tillväxt.

Under våren betalades inga pengar ut. Under hösten har det åter funnits möjlighet att söka pengar, men inte alls i samma omfattning som tidigare. Och vad som ska hända med regionens vilt- och naturvårdsfrågor är fortfarande oklart.

Nu mer än 470 medlemmar på Facebook

Närkes Ornitologiska Förening har en grupp på Facebook för alla som vill diskutera fåglar och fågelskådning i landskapet. Vi har nu passerat 470 medlemmar!

Facebookgruppen är ett komplement till vår tidskrift Fåglar i Närke, och till hemsidan. Här finns lite tips om saker som NOF arrangerar men också andra evenemang som rör fågelskådning. Här delar vi med oss av bilder eller andra skådarupplevelser. På Facebookgruppen kan du till exempel lägga upp bilder från ett intressant arrangemang eller möte. Eller debattera inom gruppen.

Gruppen är sluten, man måste gå med för att se vad som händer. Anledningen är att vi vill slippa reklam och annat som kan upplevas som besvärande och som inte tillhör syftet med gruppen.

Alla är välkomna att delta i NOFs Facebookgrupp.

BAKGRUND/ BERGUV

Berguven har vid sju tidigare tillfällen varit föremål för riksinventering. Den första gjordes 1943 till 1948. Berguven fridlystes 1950, eftersom den uppvisade en minskande förekomst med bara 455 par. Under 1960-talet drabbades uvarna av förgiftning, då bytesdjuren hade höga halter av kvicksilver som de fått från kvicksilverbetat utsäde. Nya riksinventeringar gjordes därför under åren 1964–65 och 1974–75. Resultatet var nedslående och beståndet var vid denna tid mindre än 200 par i hela landet. Räddningsaktioner drogs igång 1969 och genom uppfödning och utplantering av berguv ökade beståndet till 613 besatta revir vid riksinventeringen 1998–99. Ytterligare en riksinventering gjordes sedan 2008–09, och då sågs en minskning igen till 474 revir. Målet för riksinventeringen är att undersöka berguvens aktuella numerär i Sverige samt att bedöma artens status och om det finns behov av ökat skydd av dess häckplatser.

BERGUVEN är föremål för riksinventering i år och nästa år. Fortsätt gärna att rapportera alla berguvar på Artportalen. Är du osäker på hur du ska göra, kontakta Ronnie Lindqvist.

Fortsatt svårt för berguvarna

UNDER VÅREN har berguvar inventerats i Närke.

– Vi har hittat sex revir med fem par i vårt område. Så vitt vi vet har det inte kommit ut några ungar, berättar Ronnie Lindqvist, som var ansvarig för inventeringen.

TEXT: KENT HALTTUNEN

Lindqvist ansvarig för inventeringen.

– Vi har ju ett antal kända revir i vårt landskap som alla har inventerats efter främst ropande berguvar. Sedan har också ett antal andra platser där det tidigare funnits berguvar inventerats, berättar Ronnie.

Totalt har åtta platser kontrollerats. Ytterligare två platser har varit aktuella för inventeringen, men där har det varit tillträdesförbud

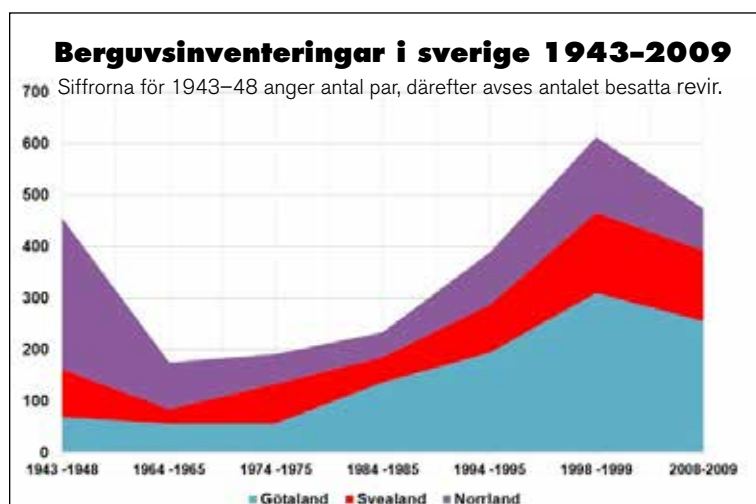
och därför varit svårt att med säkerhet veta om det finns berguv.

– Vi har kontrollerat och inventerat platser i hela landskapet, förklarar Ronnie.

Inventeringen av berguv, så pågått under februari till juli, visar att det finns sex aktiva revir med fem par. Vid ett revir har en häckning med ruvning påbörjats, men den avbröts sedan det blev en störning.

Berguven har inventerats många gånger genom åren, inte minst sedan uvarna drabbades av höga kvicksilverhalter i bytesdjuren under 1960-talet. Ett program för att föda upp och utplantera berguvar sattes igång med bra resultat.

På senare år har antalet berguvrevir åter börjat minska och man vet inte varför. Därför beslutade BirdLife Sverige att genomföra en riksinventering under 2019–20 och uppmanade alla regionala föreningar att hjälpa till. I Närke blev Ronnie

Det är osäkert om några ungar har kommit på vingar detta år, och i så fall är det på nytt ett dåligt år för berguven i Närke.

– Synd, vi får hoppas på ett bättre resultat nästa år.

Inventeringen av berguv pågår även under 2020.

– Naturligtvis kan det finnas ytterligare något revir i något otillgängligt område som vi inte har koll på, säger Ronnie.

Fortsätt gärna rapportera alla berguvar som du ser på Artportalen.

Magnus trivs bäst med det enkla livet vid Kvismaren

HAN HAR sin favoritlokal runt knuten. Sedan 2014 hyr Magnus Persson ett gammalt hus så nära Kvismaren att han kan gå dit. Det är också därifrån han kan utföra sitt uppdrag åt länsstyrelsen - att inventera ortolansparven, som har sina lokaler i området.

TEXT: CHARLOTTA HEDBERG TIDEMAN FOTO: ANITA AHLBERG

I mitten av maj 2019 träffade jag Magnus i den gamla rättarebostaden med adress Husön, Stora Mellösa. Under stora delar av året bor han och familjen i huset, som inte är modernt i något avseende. Det byggdes omkring år 1880 och under åren har många barnfamiljer haft sin livshistoria i den fortfarande väldigt enkla bostaden. En gammal vedspis är enda värmekällan, och det finns ingen toalett inomhus. Men Magnus trivs och kan inte tänka sig ett bättre ställe.

Utsikt över fälten

Från köksfönstret har han en fantastisk utsikt över jordbruksfälten och bara några kilometer bort ligger Kvismaren. Det var när han jobbade som chef på fågelstationen 2014, som han fick chansen att hyra huset genom en bekant som tipsade Magnus.

– Det blev väldigt trångt på stationen när alla volontärer och människor skulle samsas på små ytor, så efter ett tag ville jag ha något eget. Det blev ju perfekt att flytta hit, säger han.

Just den dagen som jag träffar Magnus är han uppsluppen och mycket nöjd. Bara någ-

ra dagar innan vi ses, har han haft en speciell naturupplevelse.

– Jag var ute bara några meter från huset när jag i ögonvrån såg något spännande. Jag observerade en spräcklig fågel med ganska kraftig näbb. Innan jag hann få upp handkikaren så gick funderingarna, är det en sånglärka? Eller en gulspurv? Sen hörde jag lätet och insåg att jag just sett en riktig raritet, en kornspurv. Den har inte setts i Närke på tio år! Tyvärr så var den snabbt i väg, så ingen mer än jag hann

se den, säger Magnus missbelåtet.

Fågelintresset började i barndomen. Sin första krysslista har han sparat; den är från tiden han bara var en liten knatte och innehåller 84 arter. Den första riktigt stora observationen var en svarthalsad dopping i Rysjön i Kvismaren.

– Det var stort, en upplevelse utöver det vanliga, som jag njöt av länge, säger han.

323 kryss

I dag har Magnus kryssat 323 arter. På tomt-listan har han noterat 123 stycken. Ett hyfsat resultat, tycker han.

– Att stå på tomten, som är runt 2 800 kvadrat, med båda fötterna innanför gränsen och få syn på 123 stycken tycker jag är bra.

– Det kanske är lite ytligt att kryssa och åka på larm, men det är samtidigt jätteroligt, säger han.

– Jag måste väl också erkänna att jag var en av många som åkte på larmet om att en rostspurv hade siktats i Skutskär i julas. Det var helt galet, men roligt. En fantastisk familj, som öppnade sitt hem för en massa fågelentusiaster som kom från när och fjärran, skrattar Magnus.

Mamma var inspiratören

Barndomen tillbringade Magnus i Hällabrottet tillsammans med tre syskon. Under ungdomsåren var han aktiv både i ortens fotbolls- och basketlag. Men i längden vann naturintresset, som han delar med bröderna Håkan och Stefan. Men den största inspiratören var mamma, som tog med barnen ut i naturen och då gärna till Kvismaren.

– Det är jag och Håkan som fågelskådar. Men när det händer något speciellt, så är alla

FAKTA/ MAGNUS PERSSON

Ålder: 41 år.

Familj: Sambon Lina, dottern Vera och katten Sparven.

Bor: Hyr hus på Husön, Norrbyås, men har också en lägenhet på norr i Örebro.

Gör: Mångsysslare: Trubadur, lärare, byggnadsvårdare, potatissorterare m.m. Har säsongsarbete som inventerare av ortolansparven åt Länsstyrelsen i Örebro. Under hösten 2019 påbörjade han Biologiprogrammet på distans vid Karlstads universitet.

Musikfavoriter: "Progg typ Hoola Bandoola Band; Neil Young och Evert Taube".

Favoritfågel: "Förutom ortolansparv, så kanske gulärlan. Eller kornknarren, som är mitt favoritljud i sommarnatten".

Favoritlokal: "Jag älskar Kvismaren, men Oset och Tysslingen är också fantastiska fågellokaler".

Tips till nybörjaren: "Skaffa en bra handkikare – med usel optik blir skådandet som att titta in i ett mjölkpaket".

”Här hos oss finns bara sex ortolansparvar – i Frankrike anses den vara en delikatess

HANDKIKARE är det som gäller när Magnus skådar. Han är inte mycket för att fotografera och de gånger han gör det, så blir det med hjälp av mobilen genom kikaren.

bröderna med, senast i artralylt i vintras. Vi kallar oss Bröderna Brothers; vi är inte något vidare snabba och vi har aldrig vunnit. Men att göra något tillsammans och vara ute i naturen är fint.

Ortolan – favoriten som blir mat

Det finns en art som ligger Magnus varmast om hjärtat och det är den relativt sällsynta ortolansparven, som häckar i jordbruksområdet runt Kvismaren.

Redan 2011 fick Magnus uppdraget att inventera arten, då i regi av fågelstationen. Men sedan några år tillbaka är det länsstyrelsen som ansvarar för inventeringen och Magnus säsongsarbetar med uppdraget.

– Arten är ovanlig och har minskat stadigt

under de senaste åren. Det är en jordbruksfågel och med dagens moderna stordrift så finns inte längre förutsättningarna för den. Det är samma resultat i hela nordvästra Europa och här, i vårt område finns bara sex exemplar. Förra året var det åtta, berättar Magnus.

Vad går det att göra för att stoppa minskningen här i Sverige?

– Vi har möten med lantbrukarna och har bett dem, mot en liten ersättning, att så glesare och öppna upp lite osådda luckor i fälten så att fåglarna kan landa, födosöka och lyfta. De har 26 cm mellan vingpetsarna så luckorna behöver vara runt 30 centimeter, då kommer de åt de marklevande insekterna utan bekymmer.

– Men den största boven är vad fåglarna kan råka ut för i Frankrike, där den anses vara en

delikatess. På vägen mellan Sverige och Afrika mellanlandar de för att vila och äta upp sig. Där riskerar de att bli tillfångatagna och till slut serverade som en delikatess på matbordet, berättar Magnus.

Pilfinkar i varenda holk

Även om Magnus brinner mycket för ortolansparven så tycker han om de flesta fåglar. Runt om i omgivningarna kring huset har Magnus satt upp fågelholkar som han snickrat under vintern. Lite besviken är han att det bara verkar vara en art som fattat galoppen och hittat dem.

– Jag hade tänkt mig många olika arter, men det är bara pilfinkar i varenda holk. Det är till och med pilfink i skogsduveholken!

Kan de ökade sälstammarna leda till färre sjöfåglar?

■ I ungefär samma takt som sälstammarna i Östersjön och Västerhavet ökat har sjöfåglar som ejder och alfågel gått tillbaka. Kan det ha ett samband? Enligt Karl Lundström vid SLU som forskar på sälars näringsintag, vet man för lite om hur vanligt det är att säl äter sjöfågel, och om det kan finnas en koppling. Han menar att mer forskning behövs.

Sjöfågeljägare, fiskare och skärgårdsbor

har sett att säl tar sjöfågel. För jägarnas del handlar det inte sällan om att fåglar som skjuts ner men ännu inte plockats upp, plötsligt blir ett skrovsmål för en gråsäl.

Men tar säl också levande sjöfågel i större omfattning? Förekommer det predation på ungar? Tar sälarna vuxna ejdrar, alfåglar, knipor och vigg? Och hur vanligt är i så fall det? Äter säl delar av fåglar eller slukar de dem med hull och fjädrar?

Karl Lundström, forskare vid SLU, och som arbetar med dietanalyser med fokus

på vilka fiskarter knubbsäl, vikare och gråsäl föredrar, säger att frågorna är intressanta men att det saknas svar.

– Emellanåt påträffar vi fågelrester i sälarnas magar, företrädesvis hos gråsäl. Det kan vara en näbb, klor eller fjädrar. Hur vanligt eller ovanligt det är att säl tar sjöfågel vet vi inte. Men även om det är en liten andel gråsäl som äter fågel, så skulle det med tanke på gråsälstammens storlek bli många på ett år, spekulerar Karl Lundström.

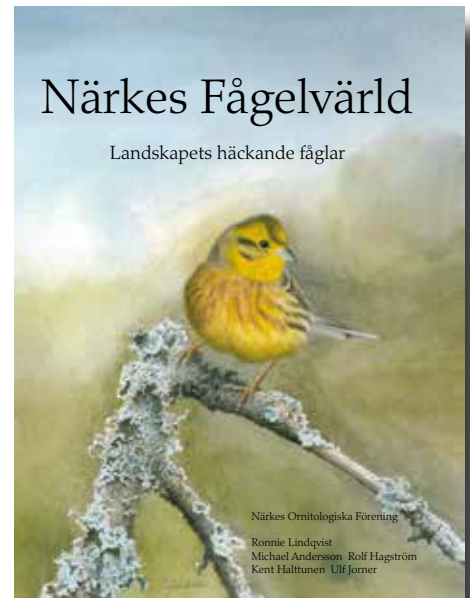

ILLUSTRATION: STAFFAN ULLSTRÖM

400 VÄLMATADE sidor med spännande läsning om häckfågeln i landskapet och hur det har förändrats under de senaste 40 åren. *Närkes Fågelvärld* – en given julkupp till varje skådare.

Snart har du **praktverket** i din hand

DEN FINA bilden här ovanför på tiggande ladusvalor och flera hundra andra vackra och intressanta fågelbilder kan du titta på i **Närkes Fågelvärld – praktverket** som kommer lagom till jul. Det blir spännande läsning om häckfågeln i landskapet och hur det har förändrats under de senaste 40 åren.

TEXT: RONNIE LINDQVIST FOTO: TORBJÖRN ARVIDSON

Väntar du också på ditt exemplar av det praktfulla uppslagsverket *Närkes Fågelvärld*? Lagom till julförsäljningen kommer den från tryckeriet med 400 sidor fullspäckade med läckra fågelbilder och lättillgänglig fakta för alla.

Närkes fågelfauna har äntligen blivit kartlagd med en aldrig tidigare skådad noggrann-

het. Aldrig någonsin har vi känt till så mycket om fåglarnas förekomst i vårt landskap och nu finns kunskapen i tryck, förevigad för all framtid. Internet i all ära, men lätt inhämtade fakta, förpackade i en vacker bok är ändå något helt annat.

Självklar prydnad

Vi är många som sett Närkes skickliga fågel-fotografer visa sina alster på bildvisningar och föredrag, men nu har vi mycket mer av detta i bokform och kan äntligen njuta av våra kära fåglar gång på gång hemma i soffan. Närkes Fågelvärld med sitt fina omslag av vår kände konstnär Staffan Ullström, blir en självklar prydnad för vilket soffbord som helst hos alla som har någon form av fågelintresse. Boken har flera andra intressanta kapitel förutom 356 vackra sidor med fakta och bilder över vår häckfågelfauna. Räkna med att kunna sjunka

ner i fåtöljen och fördjupa dig i mycket annat som rör vår fågelfauna: skåandets historia i Närke med allehanda kuriosas, porträtt av Erik Rosenberg skrivet av Örebro Rosenbergs-kännare Clas Thor, röster från dem som deltog i de stora Atlasinventeringarna och korta historiska ögonblicksbilder från förr. Dessutom får man läsa om förändringar i vårt landskap de senaste 40 åren, och mycket mer.

Omvälvande förändringar

Kommer du ihåg att det på 1970-talet var en sensation när en liten flock grågås sågs i Närke? Det är bara en av många omvälvande förändringar av vår fågelfauna som skett under vår livstid.

Detta och mycket mer handlar boken om. Förhandsbeställ ditt exemplar redan nu och försäkra dig om en fascinerande läsning i vinter.

Vilsna skådare räddade av ny app

I september gick fem fågelskådare vilse i nationalparken Store mosse i Gnosjö. De hittade tillbaka med en ny app!

De ringde polisen för att få hjälp, och råddes att ladda ner SOS Alarms nya app som kan dela positionen till polis och räddningstjänst.

– Vi berättade att de skulle gå 700 meter norrut till en raststuga, säger polisens presstalesperson.

Efter en timme var de tillbaka vid sin bil. Den appen kan vara bra att ha.

Skydds jakt på **50 tranor** i höst

LÄNSSTYRELSEN vill tillåta skydds jakt på upp till 50 tranor i Kvismaren under hösten. Anledningen är att skördeskadorna är omfattande och att andra skrämselåtgärder inte anses vara tillräckliga. Skyddsjakten på trana för bedrivs från 1 september till den 15 oktober.

TEXT / FOTO: KENT HALTTUNEN

Länsstyrelsen i Örebro län konstaterar att tranorna är orsak till stora skördeskador främst i Kvismareområdet varje år. Myndigheten konstaterar att man bekostar skrämselåtgärder som kostar cirka 800 000 kronor varje år. Dessutom betalar man ut upp till 200 000 kronor i ersättningar till drabbade lantbrukare per år. Dessa siffror gäller alla åtgärder för att skrämja tranor, gäss och svanar (hur stor del av kostnaderna som tranorna står för framgår inte).

Ansökningar från lantbrukare

Tidigare år har det kommit in ansökningar från enskilda lantbrukare om att få bedriva skydds jakt på trana. Länsstyrelsen konstaterar att även om man behandlat dessa ansökningar skyndsamt, dröjer det ändå en viss tid, och skadorna på grödorna kan då redan ha uppkommit. Därför har länsstyrelsen på eget initiativ tagit upp frågan om skydds jakt på trana i Kvismaren.

I Kvismaren samlas cirka 20 000 tranor varje höst. Arten anses vara livskraftig, men får enligt EU:s fågeldirektiv inte jagas annat än om den är upphov till skador.

Länsstyrelsen vill tillåta skydds jakt på upp till 50 tranor under perioden 1 september till 15 oktober. "Genom sin avskräckande effekt bör en viss, begränsad skydds jakt bidra till att förebygga eller i alla fall reducera skador på gröda.

Skydds jakt kan också bidra till att andra skrämselåtgärder blir mer effektiva. Skyddsjakten ska därför ses som ett komplement till andra lösningar" skriver länsstyrelsen i sitt förslag till beslut.

Länsstyrelsen anser att följande villkor bör gälla:

Skyddsjakten får endast bedrivas efter tranor som uppehåller sig vid åker med oskördad gröda och som befaras orsaka skada.

Jakten ska inriktas på unga individer.

Fågelskrämselmaterial ska finnas uppsatta på fält där jakt bedrivs och i nära an-

TRANORNA i Kvismaren orsakar varje höst omfattande skördeskador trots stora insatser för att skrämja bort fåglarna från de attraktiva fälten.

slutning till platsen för skyddsjakten.

Skyddsjakten får genomföras av berörd jakträttshavare eller av någon som genomför skyddsjakten på uppdrag av jakträttshavaren.

Skyddsjakten ska bedrivas med största möjliga hänsyn till såväl berörd art som till övrig fauna och besökande människor i området. Särskilt stor hänsyn ska tas för att minimera störning av andra arter vid till exempel strandängar och andra rastplatser för andra fåglar.

Högst fem tranor får totalt fällas per fält per dag.

Högst 50 tranor får fällas totalt inom ramen för detta tillstånd.

Antalet fällda fåglar ska rapporteras in till Länsstyrelsen så snart som möjligt, dock senast en dag efter att skyddsjakten har bedrivits.

Metod för skrämsel

Länsstyrelsen rekommenderar för att få till ett mer effektivt skydd av grödor bör skyddsjakten i första hand användas som en metod för skrämsel. Jakten bör därför kombineras med andra skrämselåtgärder och ske med täta intervaller, men att ett mindre antal, 1–2, tranor skjuts per jaktillfälle för att få maximal effekt. Syftet med skyddsjakten i detta beslut är att skrämja flockarna med tranor och inte att fälla så många tranor som möjligt.

ALMANACKA 2020

Almanacka med fågelbilder från akvareller, en ny varje månad.

Pris 150 kr inkl. moms
Porto tillkommer + 36 kr.

Beställes/mail:
stef.gustafsson@telia.com

OBS!
Ingen utställning i Stockholm höst och vinter 2019/2020.

Format 200 x 318 mm.

SÅ HÄR SER DET UT i Sotterns skärgård; det här är ett skär utanför Bystad näs. Conny Hedengren var en av dem som inventerat Sottern i sommar.

Bara en storlomsunge i Sottern i år

UNDER ÅRETS inventering i sjön Sottern var det återigen dåligt med storlomsungar. Inventerarna hittade 21 vuxna storlommar, men bara en ungfågel. – Det är naturligtvis bekymmersamt, förklarar Ronnie Lindqvist som varit en av inventerarna.

Närkes Ornitologiska Förening fick inför 2018 uppdraget att inventera Sottern och dess skärgård.

Det handlade i första hand om att inventera storlom, rördrom, fiskgjuse, brun kärrhök och fisktärna.

Varje säsong skulle området inventeras vid minst fem tillfällen.

Bakgrunden var en vattendom där Brevens Bruk AB åläggs att hålla koll på vad som händer i sjön Sottern och dess skärgård. Brevens Bruk vände sig då till Närkes Ornitologiska Förening för att se om NOF kunde hjälpa till med inventeringen av de aktuella fågelarterna.

Under 2018 körde inventerarna runt med båt vid fem tillfällen. I juni förra året fanns det 22 storlommar och 35 som mest i augusti, då fler

storlommar hade anslutit sig från andra sjöar. Antalet ungfåglar var dock lågt: fyra i juli och endast två i augusti.

I år fanns det bara en ungfågel i sjön.

– Vi vet inte vad det beror på, men i år liksom förra året har det varit lågt vattenstånd, berättar Ronnie Lindqvist.

Koll på flera arter

När det gäller antalet vuxna storlommar, var det i år som mest 26 stycken i augusti och något färre tidigare under sommaren. Inventerarna har också under sina båtrunder haft koll på havsörn, fiskgjuse, brun kärrhök, rördrom och fisktärna.

– Vi har sett 80 storskarvar som mest, men det finns inga tecken på häckning av den arten i sjön, förklarar Ronnie.

Nu avslutar NOF sin del av inventeringen i sjön Sottern, eftersom Brevens Bruk AB inte längre är skyldigt att genomföra inventeringarna. En rapport om inventeringsresultatet ska skrivas senare under hösten.

– Jag hoppas någon är villig att föra stafetten vidare. Sottern har ju inventerats under många år i rad av bland andra Kvismare Fågelstation och Arne Holmer, säger Ronnie Lindqvist.

Viktiga kontakter

RINGMÄRKTA FÅGLAR

Ringar från döda, eller avlästa data från levande, fåglar sänds till: Naturhistoriska riksmuseet, Ringmärkningscentralen, Box 50 007, 104 05 Stockholm. Uppge plats, omständigheter som dödsorsak, tid m.m. för fyndet. Rapportera via webb: nrm.se. Sök där efter ringmärkningscentralen.

FÅGELAKUTEN

Besvarar frågor om skadade eller tillvaratagna fåglar. Tar hand om skadade fåglar för rehabilitering. Se vår hemsida nof.birdlife.se

FÅGELDOKTORN

Staffan Ullström, Gällersta 244, 705 94 Örebro, tel. 019 23 92 37, 076 712 18 88

ÖVRIGA

Leif Sandgren, Örebro, 070 256 73 95

Ulla Wallin, Frövi, 070 563 80 79

Linda Arvidsson
Älvhyttan 316
713 92 Gyttertorp
070 674 17 00

STATENS VILT

Den som påträffar ett dött djur av nedanstående arter ska anmäla det till polisen för vidarebefordran till något av landets större naturhistoriska museer.

Artlista för fåglar:

Fiskgjuse, bivråk, örn, kärrhök, falk, tornuggla, hökuggla, berguv, fjälluggla, lappuggla, slaguggla, fjällgås, skräntärna, svarttärna, stork, rördrom, lunnefågel, salskrake, svarthalsad dopping, skärfläcka, gråspett, vitryggig hackspett, mellanspett, kungsfiskare, härfågel, blåkråka, sommargylling.

1 000-tals fåglar dör vid

RAPPORT. Thord Fransson, Lina Jansson, Tuomo Kolehmainen & Thomas Wenninger på Naturhistoriska riksmuseet har skrivit en rapport om Kollisioner med ledningar och elströmsolyckor – en analys baserad på återfynd av ringmärkta fåglar i Sverige 1990–2017. Rapporten i sin helhet finns att läsa i *Ornis Svecica*, här följer den svenska sammanfattningen i något förkortad version.

FOTO: ROLF HAGSTRÖM

Forskningsrapport pekar ut skyddande åtgärder

Att fåglar råkar ut för kollisioner med ledningar och elström har varit känt under lång tid, och uppmärksammats som ett fågelskyddsproblem på flera håll i världen. Det har uppskattats att mellan 12 och 64 miljoner fåglar dödas av ledningsnätet i USA varje år.

Förekomsten av kollisioner med ledningar och fåglar som råkat ut för elström i Sverige baserat på återfynd av ringmärkta fåglar har tidigare analyserats för perioden 1960–1985. Under den perioden visade det sig att återfynd orsakade av ledningar ökade med 17 procent. I en uppföljande studie av återfynd från perioden 1960–1999, visade resultaten att återfynd under 1990-talet däremot inte på någon ökning.

Återfynd analyserade

För att studera hur förekomsten utvecklats under senare år, har återfynd av ringmärkta fåglar under perioden 1990–2017 analyserats. Materialet utgörs av återfynd av fåglar påträffade döda i Sverige och där upphittaren angett en säker eller trolig dödsorsak.

Antalet återfynd av fåglar påträffade döda med angiven dödsorsak under 1990–2017 uppgår till 10 714.

EN KATTUGGLA har trasslat in sig i ett stängsel och dött. Det är inte en ovanlig orsak att fåglar, särskilt rovfåglar, dör efter att ha flugit in i olika former av ledningar och stängsel.

kollisioner med elledning

Fyra arter av Statens vilt (havsörn, kungsörn, berguv och slaguggla), som inkommit till Naturhistoriska riksmuseet under perioden 1990–2017, har också analyserats med avseende på fyndorsaker. Det materialet omfattar totalt 1 590 fåglar.

Uppgifter om längden luftburna elledningar och längden nedgrävd elkabel i Sverige har erhållits från Energimarknadsinspektionen, dit detta årligen rapporteras och där information från de senaste tio åren använts.

Antalet återfynd där upphittaren angett att kollision med ledning eller elström varit orsak, eller trolig orsak, uppgår till 921 under den studerade perioden, vilket innebär 8,6 procent av samtliga fynd med fyndorsak angiven.

Antalet arter som ingår är 51, och det visar sig att många olika arter är inblandade. För en del arter är materialet litet, men för andra med lite större underlag förekommer höga andelar av flera rovfåglar, ugglor, svanar, tranor och vita storkar.

Bland arter med fler än 50 fynd, uppvisar kungsörn (49 procent), berguv (39 procent) och slaguggla (29 procent) de högsta andelarna.

Av ledningsfynden har 38 procent angetts vara orsakade av elström och för en del arter utgör elström en stor andel av fynden.

Topp under hösten

Den geografiska spridningen visar att förekomsten av kollisioner eller elström är spridd över en stor del av landet, men med koncentrationer till tätbefolkade områden i södra Sverige och längs Norrlandskusten.

Fyndens fördelning under året visar en tydlig topp under hösten, som säkerligen sammanfaller med årets ungfåglar och deras rörelser. Under våren förekommer också en tydlig topp, som förmodligen åtminstone till del är ett resultat av rörelser under vårflyttningen.

Färre fynd är rapporterade under vintern och det kan delvis bero på att färre människor

då befinner sig i skog och mark samt att döda fåglar kan döljas av snö.

Vanligare bland yngre

Åldersfördelningen bland återfynden orsakade av kollisioner och elström visar att dessa orsaker är vanligare bland yngre fåglar än bland andra kända fyndorsaker hos några arter (havsörn, berguv och slaguggla). Hos några andra arter (kungsörn och kattuggla) kunde någon skillnad inte påvisas. Det är möjligt att det även i kategorin andra kända fyndorsaker finns orsaker där yngre fåglar är överrepresenterade, vilket gör jämförelsen svår att tolka, men skillnaderna kan spegla olikheter i arternas beteenden. Även om andelen yngre fåglar är stor bland ledningsfynden så är det klart att även äldre fåglar ingår och hos de studerade fem arterna varierar andelen fåglar äldre än tre år från 2–24 procent.

Andelen återfynd orsakade av kollisioner med ledningar och elström uppvisar en signifikant minskning under perioden 1990–2017. Denna minskning är tydlig också hos enskilda arter även om graden av minskning varierar något mellan olika arter.

Den totala längden på det svenska elnätet i form av luftledningar var 230 694 km år 2007, vilket kan jämföras med 182 167 km tio år senare, en minskning med 21 procent. Både minskningen av den totala ledningslängden och ökningen av isolerade ledningar (som är mer synliga) har säkert bidragit till den minskning av andelen återfynd orsakade av ledningsnätet som denna studie visar.

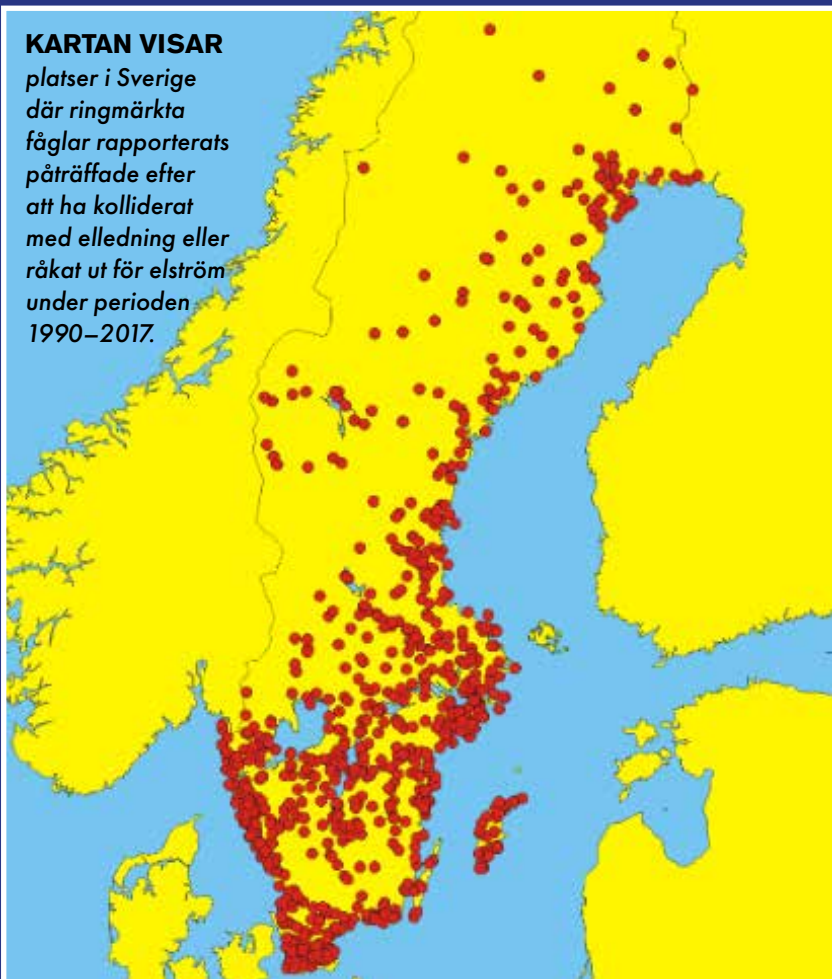
Sedan stormen Gudrun som inträffade 2005 har man arbetat med att vädersäkra ledningsnätet. Under de senaste tio åren har dessutom längden nedgrävd elkabel i landet ökat med 80 000 kilometer.

Fortsatta risker

Det faktum att fynd orsakade av elström minskat långsammare än kollisioner med ledning antyder att det fortfarande finns många platser där fåglar riskerar att drabbas av elström. En studie i Spanien av 3 869 elstolpar visade att 9,2 procent av stolparna orsakade 53,2 procent av dödligheten och genom att säkra 222 stolpar erhöles en tydlig minskning av olyckorna. Liknande resultat har erhållits från ön Smøla i Norge. En viktig åtgärd för att minska olyckorna kan därför vara att lokalisera och åtgärda platser där det finns en stor risk att fåglar kan drabbas av kollisioner och elström.

KARTAN VISAR

platser i Sverige där ringmärkta fåglar rapporterats påträffade efter att ha kolliderat med elledning eller råkat ut för elström under perioden 1990–2017.

Räva-hänget lockade både

SÖNDAGEN den 15 september arrangerades **Räva-hänget**, en fågeldag för hela familjen vid Räv-gången, Rynningeviken. Besökarna fick möjlighet att bekanta sig med olika kikare och få se bland annat havsörnar segla runt i vinden. Tyvärr blåste det för mycket för att kunna visa ringmärkning av fåglar.

FOTO: ANITA AHLBERG

Närkes Ornitologiska Förening tillsammans med Kikarproffsen/A-foto stod bakom arrangemanget som pågick mellan klockan 8 och 12. Förutom att få hjälp av kunniga fågelguidar visade Kikarproffsen/A-foto upp delar av sitt sortiment, både handkikare och tubkikare. Företaget arrangerade också en tipspromenad med en kikare som första pris.

Söndagen började med regn som upphörde under förmiddagen. Men då kom en kraftig blåst som gjorde det omöjligt för ringmärkaren Leif Sandgren att kunna få upp näten på ett säkert sätt.

Istället fick besökarna njuta av både havsörnar och ormrårkar som dansade omkring i luften i den hårda vinden. Dessutom bjöd kikarföretaget på grillad korv med bröd.

Ringmärkaren Leif Sandgren konstaterar att det blåser väl mycket för att näten ska vara uppe. Annika von Sydow, Pontus, Algot, Sixten och Elisabet Olovsson konstaterar att det inte är några fåglar i näten denna morgon.

Agneta Nymark, en av många besökare vid Rävahänget i Rynningeviken.

Spaning högt och lågt efter fåglar när Närkes Ornitologiska Förening tillsammans med Kikarproffsen/A-foto arrangerade Rävahänget.

Fågelguiden Kent Halttunen berättar för systrarna Persson om hur det går till när havsörnen fångar sitt byte. Systrarna heter Gun-Britt Hoyles, Gunilla Persson och Agneta Persson.

Maria Wanche, fågelguide, disar vid Rynningeviken.

stora och små fågelskådare

Elisabet och Sixten Olovsson funderar över de kluriga frågorna på tipspromenaden.

Sandra Tengelin, en av de duktiga fågelguiderna, spanar ut över Rynningeviken.

Under Rävahänget fanns det möjlighet att titta i olika typer av kikare. Det var Kikarproffsen/A-foto som ställde upp en del av sitt sortiment för att stora och små besökare skulle själva kunna bilda sig en uppfattning om vilken kikare som passade bäst.

skuterar med Lena Asp och Lennarth Sollerman om fåglarna i

Anna-Karin Törnblom, Lena Asp, Maria Wanche och Khrister Tengelin passade på att grilla sig en korv.

Dags att nominera Årets gulsparv

■ Vem tycker du är värd att få priset Årets Gulsparv? Priset ska gå till någon som gjort stora insatser för att främja fågelintresset, jobbat med fågelskydd eller fågelforskning.

Gulsparvpriset 2019 gick till Jonas Engzell och Hans Waern för deras stora insatser vid Björka lertag i Kumla. De fick 10 000 kronor och en snygg akvarell av konstnären Stefan Gustafsson.

Priset som Årets Gulsparv har tidigare delats ut till Helny Olsson, Åke Lorin, Ami Sundén, Annika Lorin och Åsa Bengtsson, Märkplats Venan och Olle Liljedahl.

Nu är det åter dags att nominera lämpliga kandidater till Årets Gulsparv. Det ska delas ut i samband med årsmötet i februari. Vem tycker du har gjort sig förtjänt av priset? Ta kontakt med någon i styrelsen och presentera din kandidat.

Trevliga fågel- och skådarpoddar

■ Det finns minst ett par poddster (poddar), alltså radioprogram som handlar om fåglar och som kan vara trevliga att lyssna på.

En heter Pippipodden, och den produceras av Anders Wirdheim och Christopher Gullander. De håller båda till på Västkusten och har kommit ut med närmare 30 avsnitt. Det är en podd om fåglar och fågelskådning som blandar humor och allvar. De pratar om aktuella fågelnyheter och de delar med sig av krönikor och kåserier. Ofta kommer en gäst eller två på besök. På Öland spelar man in en annan podd, som heter Pjodden. Det är en fågelpodd från BirdLife Sverige. Här pratar man om bestämningsproblematik, aktuella obsar, taxonomi, fågellitteratur, optik/foto och liknande ämnen. Männerna bakom den podden är Mats Waern, Jonas Bonnedahl och Magnus Hellström.

Ragnarsson
FASTIGHETER AB

VID BOGLUNDSÄNGEN i Örebro, störs fågellivet av både av den intilliggande järnvägen och av motorvägen. Men mycket går att åtgärda genom till exempel ett bullerplank, konstaterar Jan-Olof Helldin vid SLU.

Vägar och järnvägar ett hot mot fågellivet

VÄGAR och järnvägar hotar fågellivet i de mest värdefulla naturmiljöerna i Sverige. Forskare på Centrum för biologisk mångfald efterlyser konkreta åtgärder.

FOTO: MARIANNE JOHANSSON

– Särskilt i södra Sverige och utmed kusten är påverkan stor. Där har många naturskyddsområden mer än hälften av sin yta inom en zon som är påverkad av trafikleder, säger Jan-Olof Helldin på Centrum för biologisk mångfald vid Sveriges lantbruksuniversitet till Enköpingsposten.

Han har undersökt effekten av infrastruktur på de mest värdefulla fågelmiljöerna i Sverige genom att registrera hur skyddade områden förhåller sig till det finmaskiga väg- och järnvägsnätet från norr till söder. Hela 63 procent av de Natura 2000-områden som skapats för att värna fågellivet är påverkade av vägar och järnvägar. När trafikleder skär genom landskapet störs djurlivet i en korridor på flera kilometer runt vägen och banvallen. Så mycket som 20–30 procent färre fåglar och däggdjur har uppmätts i dessa så kallade påverkanszoner i tidigare studier.

Uppmärksammas inte

Jan-Olof Helldin säger till Enköpingsposten att han är kritisk till att naturvårdsmyndigheterna inte uppmärksammar hotet från vägar och järnvägar i tillräcklig omfattning. En genom-

gång av ett sjuttiofem skötselplaner för Natura 2000-områden visar att ytterst få berör frågan om infrastrukturens ekologiska avtryck.

– Det är alarmerande. Antingen missar man det eller så har man gett upp. De skyddade naturområdena ska vara grundpelare i arbetet att bevara växter och djur, säger Jan-Olof Helldin.

Fågellivet är särskilt känsligt för bullret från trafiken.

– De kommunicerar med sång, lockrop och varningsläten. Fåglar i våtmarker, gräsmarker och lövskog är extra utsatta.

Många åtgärder

Enligt Jan-Olof Helldin finns en mängd åtgärder för att minimera skadan från väg- och järnvägsnätet. Det kan handla om att bygga bullerplank, anlägga vallar, använda asfalt som minskar ljudnivån eller att införa lägre hastighetsgränser.

– Vi skulle kunna göra sådant som vi gör för att förbättra miljön där mycket människor vistas, säger Jan-Olof Helldin.

Många artrika fågelmiljöer är också populära friluftsområden, och tidigare studier har visat att frilufts- och fågellivet reagerar vid ungefär samma bullernivåer.

– Här finns en tydlig win-win, säger Jan-Olof Helldin.

Andra möjliga insatser för mångfalden är att anlägga grönskande broar som underlättar passage. Att markera och isolera järnvägs- och kraftledningar skulle också vara positivt.

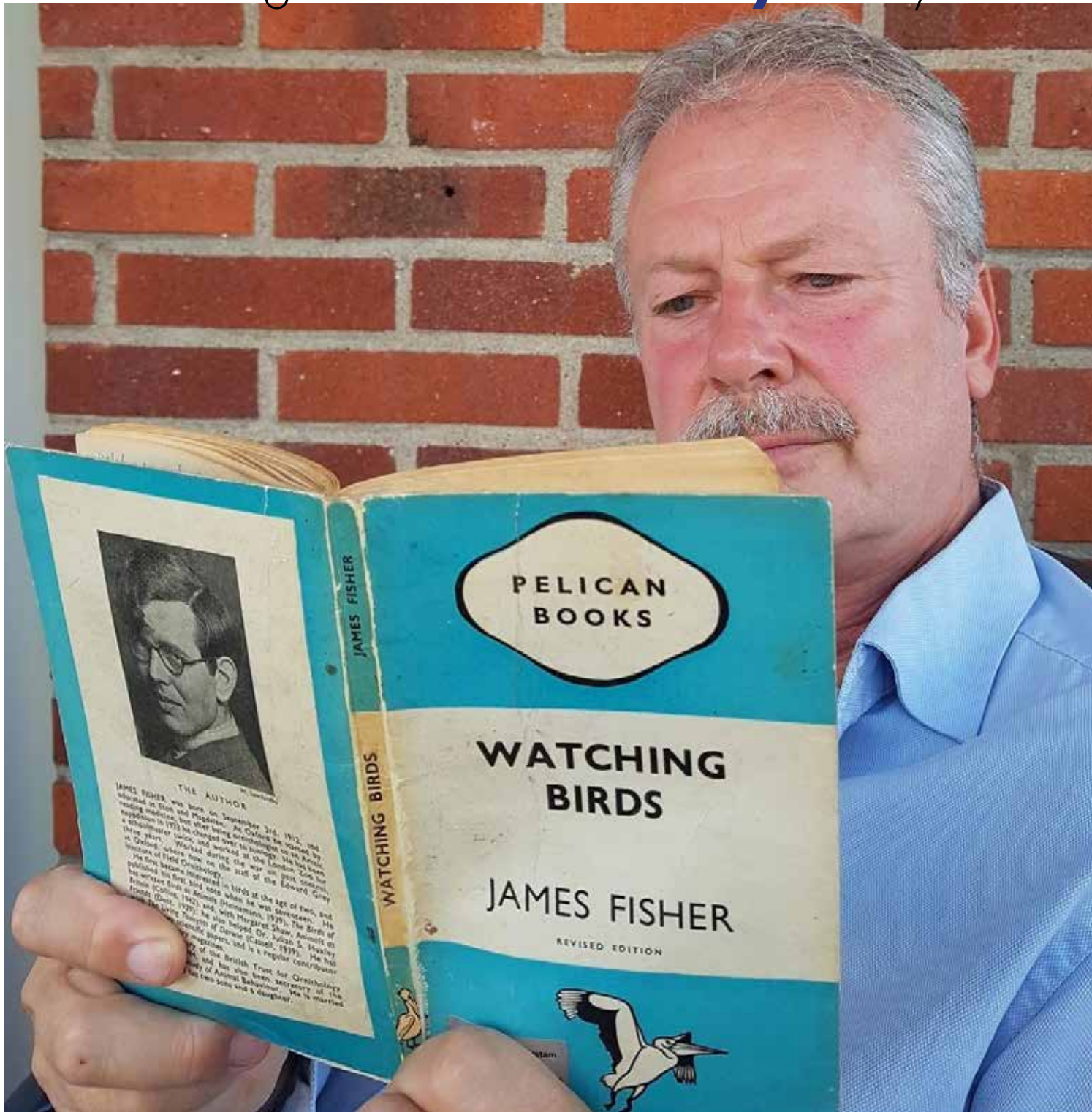
– De kan bli dödsfallor för fåglar som havsörn, gäss och tranor, säger Jan-Olof Helldin.

FOTO: HENRIKE HENSEL

Jan-Olof Helldin.

Wendelstam gör ett **klassiskt bokfynd** i hyllan:

Hmm, hur gör **fåglarna** för att **känna igen** varandra?

TEXT: PO WENDELSTAM

I **SOMRAS** hittade jag i en bokhylla en liten skatt, *Watching Birds* av James Fisher som gått mig förbi. Den kom 1941 och betraktas som en klassiker i skådarkretsar och har sålts i mer än tre miljoner exemplar. En tunn pocketbok på 192 sidor som på liten yta behandlar det mesta om fåglar.

Fåglar tänker inte som vi – för att förstå dem

En gräsand speglas i sjön. Känner den igen sig själv i reflexionen?

FOTO: PERNILLA FRIMODIG

FOTNOTER. (Hämta gärna förstoringsglaset innan du börjar läsa!)

¹ DEN STÖRSTA fågeln är grönsångaren *Phylloscopus sibilatrix*, den med svarta ben är gransångaren *Phylloscopus collybita* och den tredje lövsångaren *Phylloscopus trochilus*.

² RAY är den berömda engelske naturforskaren och ornitologen John Ray (1627–1705).

³ I DET LATINSKA uttrycket känns frasen *stridula locustae* igen som stridulering, dvs. ljudalstring genom gnidning som är vanligt hos hopprätvingar t ex vårtbitare, syrsor och gräshoppor.

⁴ Fältornitologin, taxonomin och nomenklaturen var naturligtvis inte utvecklade när White skrev sin välkända bok *Natural history and antiquities of Selborn*.

⁵ Fåglarnas identifiering av individer av sin egen art är visad men utan generell giltighet. Mycket forskning har genomförts på detta område, nyligen gjorda upptäckter visar att skrattnästar och sångsparvar, en medelstor amerikansk sparv, känner igen sina grannar men inte främlingar. Par av den amerikanska vadaren willet känner igen varandra utan åtbörder. Måsfåglar och pingviner känner igen och hälsar sin partner på avstånd. Juvenila par av natthägrar känner igen varandra efter 20 dagars separation, men inte efter sex dagar om extra fjädrar sätts på huvudet på någon av dem, unga natthägrar känner inte igen sina föräldrar. Gråtrutar känner igen sina föräldrar och syskon. De flesta sociala fåglar känner igen sina egna ungar.

⁶ *The Handbook of British Birds*, London, 1934, Vol. I. Beskrivningarna av fåglarnas sång och läten, i det här förnämsta fågelverket på alla språk, går så långt som möjligt för att återge fåglarnas läten med tolkningsbara sekvenser av konsonanter och vokaler.

Boken blev en del av min sommarläsning i hammock. I en något fri och redigerad översättning följer här kapitel åtta som diskuterar ett ämne som sällan omtalas i fågeltexter.

Kapitlet inleds med ett brev till författaren:

*"Nu har jag, efter funderande och ifrågasättande, fastslagit tre sorter av willow-wrens (*Motacillae trochili*) vilka ständigt och undantagslöst sjunger på olika sätt. Samtidigt måste jag erkänna att jag inte vet någonting om din willow-lark. I mitt brev till dig av den 18 april förklarade jag bestämt att jag kände till den, men att jag inte sett den. När jag väl skaffat mig kunskap visade det sig med all tydlighet vara en *Motacilla trochilus*, med den skillnaden att den är en storlek större än de andra två, och är mer markant gulgrön på kroppens ovansida och buken är klarare vit. Jag har tre exemplar av de tre sorterna liggande framför mig och kan urskilja tre storlekar; den minsta har svarta ben och de andra två köttfärgade ben. Den gulaste fågeln¹ är märkbart den största och har hand- och armpennor med vita spetsar, vilka de andra saknar. I trädtopparna i*

JAMES Fisher (1912–1970), engelsk zoolog, ornitolog och författare. Utbildad vid Eton och Oxfords universitet. Han har skrivit flera böcker och många vetenskapliga artiklar och varit mångårig sekreterare för British Trust of Ornithology (BTO) och Institute for The Study of Animal Behaviour.

*högstammiga björkskogar håller den till och sjunger på ett svirrande gräshoppslikt sätt. Lite då och då darrar den med vingarna i korta intervall då den sjunger; och är utan minsta tvekan, en *Regulus*^{non} *cristatus* enligt Ray², som sjunger "cantat voce stridula³ locustae". Likväl har denna berömda ornitolog och naturforskare aldrig miss-tänkt att det finns tre arter.*

Gilbert White, 17 augusti 1768."

Vi måste undvika att placera oss själva i fåglarnas situation, när vi

ska försöka förstå med vilka metoder fåglarna känner igen varandra, sitt eget och det motsatta könet, sina föräldrar, sin avkomma eller sin egen art. Någon psykologisk eller filosofisk grund, bara för att vi känner igen skillnaderna mellan en hane och hona eller mellan arter, har vi inte att tro att fåglarna känner igen dessa skillnader med samma karaktärer som vi.

Endast genom en lång systematisk observationsperiod, där ingenting tas för givet, och ofta med hjälp av fältexperiment kan vi utforska den verkliga grunden för fåglarnas igenkänning.

Det har blivit uppenbart, som jag redan tidigare antytt, att i många fall är kroppsställningar och rörelsemönster lika viktiga, eller till och med ännu viktigare, än särskild färgteckning vid könsbestämning. Hanen av guldspetten, en amerikansk hackspett, är lättidentifierad av ornitologen då han bär en stilig mustasch av svarta fjädrar på kinderna. Hackspetten kan särskilja en hanfågel från en honfågel med hjälp av denna fjäderkaraktär, vilket har visats vid nyligen gjorda fältförsök. Ett hackspettpar hade inlett ett normalt häckningsbeteende och kände igen varandra

genom vana, kroppshållning eller rörelseschema eller genom en kombination av dessa faktorer. Strax därefter försågs honan i ett fältförsök med en falsk mustasch. Efter att hon frisläppts närmade sig hanen henne bakifrån och försökte bestiga henne, fåglarna hade nått denna fas i sin häckningscykel. Då vände sig honan om och hanen såg hennes mustasch och blev omedelbart mycket aggressiv med sitt vanliga försvar mot inkräktare. Han jaga-de den stackars honan i två och en halv timma och visade ideligen sin

måste vi **observera** och experimentera

utbredda lysande stjärtundersida.

DETTA FÖRSÖK visar för det första att guldspetten känner igen könet genom kroppshållning, de svarta kindfjädrarna syns bakifrån men är inte primär orsak till beteendet, för det andra att mustaschen, en prydnad, också är ett igenkänningstecken och för det tredje att försöket med honans artificiella mustasch skapade en stor lättretlighet hos hanen genom att uppträda med det generellt avvisande beteendet mot andra hanar. Slutligen kan den starkt lysande stjärtundersidan, genom sin färg och utbredda form, under hanens följande av honan vara ytterligare en markör för igenkänning av hanar.

Hos snösparvar har Dr. Tinbergen funnit att det avgörande var attityden och rörelserna hos den fågel som hotet riktades mot, som väsentligen avgjorde om det skulle förbli ett hotbeteende eller övergå till en uppvaktande kurtis.

DETTA FÖRKLARAR den emellanåt tydliga homosexualiteten hos fåglar. Om någon rubbning av könskörtlarnas funktion uppstått, eller av någon annan orsak kan en hane reagera med en honlig attityd. Den kommer då att accepteras som en hona, fastän den bär en hanens fjäderdräkt – den uppvaktande hanen kan till och med försöka para sig med den feminint uppträdande hanen.

I fångenskap förekommer det ofta fler brushanar än honor, en del av hanarna uppvisar ett feminint beteende. De ständiga parningsförsöken har många gånger förlämnat åskådaren till tron att brushanehonorna har som vana att bära hanarna på ryggen.

Observatörer av fåglars sexuella beteende i fält brukar använda uppstoppade fåglar för att testa re-

aktioner och igenkänning. I en del fall har syftet varit att upptäcka hur fågelns kön känns igen av en rival eller möjlig partner. Om den amerikanske fasanfågeln kragjärpen presenteras för en uppstoppad hane av sin egen art, i den vanliga kroppshållningen, försöker den genast para sig med modellen. Försöket visar att det är modellens kroppsställning, snarare än fjäderdräkt och ornament, som är viktigt vid igenkänning. Uppstoppade fåglar

monteras mestadels med en honlig attityd, och som Tinbergen visat, så förklarar avsaknaden av rörelse och den lite hukade kroppsställningen på den monterade fågelns beteendet.

En orrtupp visar inte alls samma reaktion mot en uppstoppad fågel som kragjärpen. Orrarna, där könen är väldigt olika, kän-

ner alltid igen könet på en attrapp; hanar parar sig med uppstoppade honor, angriper och slår hanar i normal hållning. En tupp uppstoppad i en aggressiv attityd blev upprepade gånger slagen mot huvudet. En annan tupp slog till slut av huvudet på antagonisten och fortsatte att slå trots att huvudet fallit av och förflyttats en meter.

Vi har nu diskuterat två mekanismer för könsigenkänning, fjäderdräkt samt prydnader och kroppsatityder. Hanar kan särskilja honor från hanar genom en eller båda av dessa karaktärer.

DET ÅTERSTÅR ytterligare en karaktär för igenkänning och identifiering⁴ – sång och läten. Ljudyttringar gör det möjligt för fåglarna att känna igen varandra individuellt⁵. Åsnepingviner t. ex. känner igen sin partner genom sitt artegna åsneping, men ibland misstar de sig. Sången är en synnerligen viktig karaktär för vissa arter som utseendemässigt är mycket lika och häck-

ar i samma område för att de ska känna igen varandra. I Storbritannien har vi två par arter som är nästan oskiljbara i fält vad gäller storlek, färg och fjäderdräkt; gran- och lövsångaren samt en- och talltitan. Båda paren är mycket nära släkt, vilket deras anatomiska struktur bevisar, och det är sannolikt att det inte var alltför långesedan, i evolutionärt perspektiv, som de delade en gemensam anfader.

Utan att gå in på de sakskalet varför dessa fåglar delar utbredningsområde, kan vi undersöka de faktorer som gör det möjligt att de kan känna igen varandra och därmed behålla sin identitet som fullständigt olika arter. I båda fallen är det sången eller åtminstone tonläget som är den primära mekanismen. Skillnaden i sång mellan gransångaren – en stötig lite hård ramsa – och lövsångaren – en mjuk vemodig strof, är avsevärd. Den är huvudkaraktären för ett mänskligt öra att särskilja arterna i skogsmark, busksnår och trädgårdar. Deras biotoper är inte riktigt desamma, gransångaren föredrar skog med höga sångpositioner, medan lövsångaren även tycker om öppna buskmarker och också i mindre grad sjunger från låga sångpositioner, så råder det absolut inga tvivel om att det är sångskillnaden som hindrar dem att göra allvarliga misstag vid igenkänning av den egna arten. Grönsångaren är, och det måste framhållas, till det yttre mycket lik dessa arter men har en mycket egenartad sång – en svirrande metalliskt dallrande tonrække.

En- och talltitan häckar i samma geografiska utbredningsområde och förekommer till en del i samma biotop. Trots att de utseendemässigt är så lika att ornitologerna i Storbritannien först i början av 1900-talet beskrev dem som skilda arter, den främsta anatomiska skillnaden mellan dem är fjäderstrukturen på

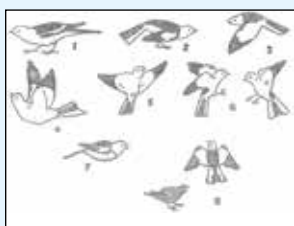
huvudet, är de själva förmögna att urskilja sin egen art och därmed undvika kostsamma korsningsförsök genom sin sång och sina lock-läten. Dessa är mycket avvikande⁶.

Praktiskt taget alla Storbritanniens skickligaste sångfåglar är de arter där könen är lika (koltrasten och svarthättan är undantagna; de kan dock betraktas i en evolutionär tidskala mot en utveckling av en könslik fjäderdräkt). Sångens huvudfunktion för de flesta arter är

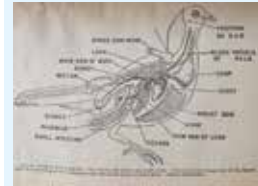
revirmarkering, men vi måste anta att kvaliteten, omfattningen och sångvariationen är de nyckelaspekter för könen att känna igen varandra. Med fåglar som näktergalar och sångare, i avsaknad av distinkta färgkaraktärer, är det rimligt att tro att en mycket utmärkande sång tjänar sitt syfte,

för en hona att hitta en make som känner igen hans sång och därför hittar honom.

EMELLANÅT, med evolutionär grund, uppstår situationer där särskiljande karaktärer som utvecklats inte räcker för att fullständigt separera arter, så är fallet med gråkråkan och svart kråkan. Utvecklade från ett gemensamt ursprung, har dessa båda arter dragit fördel i det förflutna av att vara helt geografiskt åtskilda, och under den period de levde separerade kom de att utvecklas ifrån varandra. Långt senare kom gråkråkan att utsträcka gränserna för sitt häckningsområde tills den återigen kom i kontakt med sin kusin svartkråkan. I Storbritannien överlappar utbredningsområdet från Irland till det skotska låglandet och till en del av höglandet. Här häckar de båda arterna tillsammans, och trots att merparten inte korsar sig med varandra, förekommer ett ansevärt antal fall av fertil avkomma. Vad gäller kråkor, är det ett faktum, att endast en tydlig särskiljande karaktär inte är tillräckligt effektiv för att förhindra kråkäktenskap.

SNÖSPARVHANENS beteende i olika situationer (efter Tinbergen) 1, 2. Hotbeteende, 3, 4, 5. Sångflykt 6. Revirstrid 7. Sång efter revirankomst 8. Uppträdande för en nyanländ hona.

DUVANS organ. "Nöta anhopningen av inälvor i kroppens nedre delar"...

Storskarv orsak till JAS-kraschen

■ Piloten försökte väja för flyttfåglarna, men en storskarv träffades och trasade sönder motorn. Nu uppmanar Statens haverikommission flygvapnet att införa ett varningssystem för fåglar.

Olyckan den 21 augusti förra året orsakades alltså av att JAS-planet kolliderade med en storskarv. Planet totalförstördes men piloten lyckades – trots låg höjd och låg fart – att skjuta ut sig själv med "endast små marginaler".

Nu offentliggör Statens Haverikommission sin slutrapport efter olyckan. Av den framgår att planet omedelbart efter fågelkollisionen tappade fart och kontrollmöjligheter. Så snart piloten var säker på att han inte var på väg mot bebyggelse, valde han att skjuta ut sig.

Pilotens fallskärm fastnade i en grantopp, och han blev hängandes sex meter över marken, men lyckades svinga sig till en trädstam och klättra ner. Han blev senare upplöskad av en av försvarsmaktens egna helikoptrar.

Av haverikommissionens rapport framgår att flygvapnet i dag saknar ett varningssystem i syfte att minska risken för fågelkollisioner, något man nu uppmanas att utveckla.

Därför vill du gå med i NOF

■ Närkes Ornitologiska Förening, NOF, är föreningen för fågelintresse, fågelskydd och fågel forskning.

Som medlem i föreningen kan du delta på exkursioner och resor, få gå på intressanta föredrag och delta i utbildningar. Du som är medlem i NOF får också föreningens fina tidskrift Fåglar i Närke hem i brevlådan fyra gånger om året. Här de senaste som valt att bli medlemmar: Simon Petersson, Åsbro, Christina Forslund, Örebro, Anders Nydahl, Örebro, Gerda Ottenhag, Örebro, Elisabet Wibling, Örebro, Ulf Granlund, Rönneshytta, Rolf Mathiesen, Örebro och Lars Erik Erlandsson, Örebro.

Vill du också bli medlem: logga in på membit: membit.net/m4-member/login/500.

Medlemsavgift 250 kronor för vuxen, ungdom 13-20 år 100 kronor, och för barn 50 kronor per år.

DEN HÄR BREVDUVA landade hemma hos Bertil Rosengren i Åmmeberg. Hittar du en brevduva finns det bra beskrivning på hur du ska agera på Brevduvesport.net.

Brevduva på villovägar

I BÖRJAN av augusti plingade det till i telefonen. Det var ett textmeddelande från Bertil Rosengren i Åmmeberg.

– Hej! Fick besök av en duva som var orädd och närgången med tre ringar på benen. Är det något speciellt?

TEXT: MARIANNE JOHANSSON FOTO: BERTIL ROSENGREN

Två foton var bifogade och det var inga problem att se att det var en brevduva.

Brevduvan hade varit en stund hos Bertil och observerades första gången när den försökte ta sig in genom ett fönster på garaget. Garagedörren stod öppen, men den vägen var den inte intresserad av.

Den hoppade/hackade mot rutan som stod emot försöken att ta sig in den vägen, så fågeln hamnade på fönsterblecket och nere på marken.

Duvan lugnade sig och satte sig på gräsmattan där den fann sig tillrätta. Den ville gärna vara nära människor och var orädd. Till slut parkerade den sig i korgmöblerna på uteplatsen. Den uppvisade ett mycket ovanligt beteende för att vara fågel.

Och vad skulle jag göra, ringa någon? Det

fick bli en fråga på Facebook: gruppen Fåglar och fågelskådning.

– Är detta en brevduva?

Svaren ramlade snabbt in. Ett svar kom från Rezhwan Pigeons i Eskilstuna.

"Det är en brevduva årsunge man ser på färgen på ringen, vi hade gula ringar i år. Vi hade några tävlingar igår. Vissa blir jagade av rovfåglar och söker skydd nånstans därför tar de aldrig sig hem samma dag. Var finns duvan och om du har möjligheter och läsa av siffror som står på den gula ringen så kan jag hjälpa dig hitta ägaren!

Vår klubb släppte duvor i Falun igår på morgonen (2 aug) vid kl: 06:00.

Mvh Rezhwan"

Nu var det bara ett problem: Duvans "nya beskyddare" är en mycket aktiv golfspelare, och han hade bokat tid på Åmmebergs golfbana för att gå nio hål.

Duvan fick gå kvar på gräsmattan och när det var färdigspelt för kvällen fanns den inte kvar. Det var bara att meddela Rezhwan att det inte gick att läsa av siffrorna och inte heller hjälpa duvan hem!

Om du hittar en brevduva har Svenska Brevduveförbundet en bra hemsida där det framgår hur du ska agera: brevduvesport.net

Rapportera individ- märkta nötkråkor

OM DU SER en nötkråka med vit plastring kan det komma från Gävletrakten. Rapportera gärna den till Ringmärkningscentralen.

Varje höst samlas nötkråkor i Gävle för att hamstra från från cembratall. För tio år sedan startade Kjell Wallin ett projekt för att undersöka hur många par som fanns i skogarna runt Gävle och om det fanns både tjocknäbbade och smalnäbbade nötkråkor.

FOTO: HANS NORELIUS

Sedan 2009 har 255 nötkråkor ringmärkts av Kjell Wallin. Från 2017 individmärks alla med en vit plastring med tre stora bokstäver (se bilden). Ringen skall läsas uppifrån och

ner. Den första bokstaven är alltid X och 46 nötkråkor är individmärkta.

Redan 2018 kunde många avläsningar göras, framför allt på en matningsplats utanför Gävle. Under hösten kom också de första återfynden av fåglar som fotograferats i Enköping respektive Falsterbo. I maj i år kom en bild på en nötkråka som tillbringat vintern i norra Uppland. Dessa tre fåglar märktes hösten 2018.

Rapportera till Ringmärkningscentralen bird.ringing@nrm.se om du observerar eller fotograferar en individmärkt nötkråka.

Mejla en kopia till:

kjell.e.wallin52@gmail.se

Betala lättare med Swish

■ Med Swish i mobilen är det lätt att betala till NOF. Swish kan du använda när du ska ge ett bidrag för fågelguidning, betala fågelresan eller om du vill skänka pengar till NOFs Fågelfond. Eller om du vill köpa en NOF-pryl, då är det bara att betala med Swish.

Swishnumret till NOF är: 123 02 90 361

■ Tips: Lägg in numret och namnet under dina kontakter i mobilen så är numret lätt att nå!

Nytt virus som dödar trastar upptäckt på Öland

■ En typ av virus som har orsakat massdöd bland trastar i Europa har upptäckts i en död koltrast som hittades på Öland. Det är första gången som en bärare av det så kallade usutuviruset har hittats i Sverige, rapporterar Sveriges Radio.

– I slutet av juli fick vi in en rapport om en död koltrast utanför Borgholm. Det visade sig sedan bli vårt första positiva fynd av usutuvirus, säger biträdande statsveterinär Aleksija Neimane vid Statens veterinärmedicinska anstalt (SVA).

Fyndet av viruset gjordes genom ett projekt från SVA, som kartlägger spridningen av dels usutuviruset, dels west nilviruset. Båda sprids av myggor och drabbar främst fåglar.

Viruset som upptäcktes på Öland har tidigare orsakat massdöd bland trastar i Europa, men så här långt norrut har det inte påträffats tidigare. Det är fortfarande oklart om smittan faktiskt har etablerat sig i Sverige. SVA vill därför ha in fler rapporter om döda fåglar.

– Nu måste vi fortsätta med vår bevakning just för att kunna ta reda på det. Och återigen, vi tar gärna emot rapporter om döda fåglar från allmänheten, säger Aleksija Neimane.

Allmänheten uppmanas att rapportera in alla döda fåglar söder om Dalälven i ett formulär på SVA:s hemsida.

Alla tre falkarna kom på vingar

■ I början av juni ringmärktes tre ungar av pilgrimsfalk på silon i Fjugesta.

Det var den första häckningen av pilgrimsfalk i Närke på över 60 år. Alla tre ungarna utvecklades bra och kunde några veckor senare börja flyga på egen hand.

Sedan 2006 har medlemmar från Naturskyddsföreningen och Närkes Ornitologiska Förening varit med och satt ut ungar i Västernärke, unga pilgrimsfalkar som fötts upp på Nordens Ark i Bohuslän.

Över 50 unga pilgrimsfalkar har satts ut genom åren i Västernärke.

DEN 11 JULI var det en spaning för att se vad som hänt i Oset under 70 år. Ett 20-tal personer gick i Mäster Eriks (lilla bilden) fotspår och fick bland annat uppleva att visa arter försvunnit, medan andra har kommit till.

I Mästers spår – efter 70 år

FÖR 70 ÅR SEDAN, den 11 juli 1949, gick Erik Rosenberg det som kom att kallas Osetvakten. Det blev en inventeringsrunda varje vecka som kom att pågå i 50 år. Vi bestämde oss för att gå i Mäster Eriks fotspår för att se vad som hänt med bland annat fågellivet 70 år senare.

TEXT/FOTO: MARIANNE JOHANSSON

Den första stora förändringen är klockslaget. Vi träffades klockan sju vid södra Näsbytor-net. Erik Rosenberg började enligt protokollet sin ”vakt” redan vid fyratiden från hemmet på Bruksgatan. Då för 70 år sedan, var vädret klart med sol och det var varmt. Vi hade regn i luften och stark vind från väster. Datumet är detsamma, vi gick på en torsdag, Erik på en söndag.

Vi var ett 20-tal fågelintresserade som vandrade i Erik fotspår, den yngsta var sex år och det äldste 80+. Lars Johansson guidade och hade gjort upp planer hur vi skulle gå så det stämde någorlunda med 1949.

Oset har genomgått stora förändringar över tiden, så det är inte lätt att följa i fotspåren efter gamla Osetvakten. Fotspåren efter Erik är ännu svårare att finna. Möjligtvis kan man ana den gamla grusvägen, söder om nuvarande Skebäcksvägen. Där låg det en stuga, precis där vägen delar sig mot Näsby.

I noteringsboken för Osetvakten gjorde Erik Rosenberg den första obsen vid Oljehamnskolonin: det var en tornsvala. Han och vi gick vidare mot Lillåmynningen i björkskogen.

Klockan 04.30 noterar Erik åtskilliga kajor från stan, som slår till på vattentornet vid slussen.

Vid en jämförelse observerade både Erik och vi följande arter: kricka, gräsand, häger, brun kärrhök, tofsvipa, enkelbeckasin, glutt-snäppa, grönbena, skratt- och fiskmå, gråtrut, fisktärna, ringduva, tornseglare, ladusvala, sädesär-la, kol- och björktrast, sävsångare, rörsångare, törnsångare, trädgårdssångare, svarthätta, löv-sångare, svartvit flugsnappare, talgoxe, skata, kaja, kråka, stare, pilfink, grönfink, steglits och sävsparv.

Gamla Osetvakten för 70 år sedan noterade 59 fågelarter, vi fick ihop 53 arter. Vi missade några arter som vi vet finns i området, bland annat: skedand, skäggdopping, blåmes och bofink.

- Mest sorgligt är att sånglärka, trädpip- och ängspi-plärka samt gulär-la har försvunnit som häckfåglar i Oset, sa guiden Lars Johansson.

Han och vi andra kan å andra sidan glädjas åt att det numera finns till exempel svarthakedopping, gråhakedopping och rödbena i området.

Vår moderna Osetvakt började vid Södra Näsbytor-net, och vi gick vidare längs Södra Näsbyängen mot Bygärdesdammarna förbi Reningsverket på baksidan. Sedan mot Norra Näsbytor-net, där vi kollade av Näsbyängen. Vid Gubbhyllan blev det en kort rast för att spana av Ormestaängarna. Därefter fortsatte vi på Tvärvägen till Rosenbergspölen och Sjölandet., med en ordentlig fikarast vid Rosenbergstugan. Till slut gick vi ut på Ekbacken, passerade Lillängen och Näsbykullen innan vi nådde Södra Näsbytor-net klockan 11.30.

ARTER SOM BARA ERIK SÅG 1948

skedand
skäggdopping
blåmes
bofink
sånglärka
trädpi-plärka
ängspi-plärka
gulär-la

ARTER SOM BARA VI SÅG 2019

knölsvan
grågås
kanadagås
vitkindad gås
bläsand
snatterand
vigg x
knipa
gråhakedopping
svarthakedopping
storskarv
vattenrall
småfläckig sumphöna
sothöna
strandskata
brushane
rödbena

Jag träffade en familj från England i somras när de besökte södra tornet vid Tysslingen och visade dem på en rastande spovsnäppa. De hade aldrig sett någon sådan i sommardräkt och fascinerades av den röda och granna vadaren. Familjen berättade vidare att de visserligen hade sett 1000-tals spovsnäppor längs hemlandets kuster, men bara i grå vinterdräkt.

Det gick upp för mig vilken unik förmån vi har som har möjlighet att kunna se de färggranna arktiska vadarna i våra fågelreservat under juli – augusti. Vare sig det är spovsnäppor, myrspovar eller kustsnäppor ger det alltid samma "arktiska artfrossa".

Jag har sammanfattat periodens rapporter från Artportalen i följande läsning och med extra fokus på arktiska vadare.

Sommaren med arktisk artfrossa i Närke

GÄSS, ÄNDER OCH LOMMAR

I samband med svanräkningen vid Rännestamaden, Tysslingen 1–2 april hade Helny Olsson lyckan att upptäcka en **fjällgås** bland alla rastande gäss och svanar. Fågeln var ringmärkt förra året och ingick i Jägarförbundets Projekt Fjällgås. **Prutgås** är en annan fåtalig gås i vårt landskap. Vårens enda ex rastade vid Klåvudden, Harge 8 maj. I Oset och Kvismaren har en **stripgås** dragit runt under sensommaren. Oset, Kvismaren och Välakärren, Viby fick alla besök av enstaka **gravänder** under april – maj. En flock med hela 6 ex. passerade Johan Bergquist när han skådade vid Fågelsjön, Kvismaren 25 aug. En **amerikansk kricka** stannade i Lötén, Kvismaren 14–18 april. Rastande **bergänder** sågs i Rysjön, Kvismaren både i april och maj. Ett bergandpar fanns kvar i sjön så sent som 2 juni. Högsta antalet för våren blev 6 ex. vid Klåvudden 20 april. För morgonpigga skådare är Nydalen/Klåvudden i Vättern spännande lokaler. Kring månadsskiftet april/maj är sträcket som intensivast. Bästa morgonen blev 6 maj med 50 **svärter**, 150 **sjöorrar** samt 6 **alfåglar** sträckande mot norr. **Ejder** var likt tidigare år fåtalig med som mest 4 ex. redan 12 april. En av vårens verkliga rariteter blev en **svartnåb-bad islom** som rastade en kort stund vid Klåvudden 29 april. Efter noggrann granskning i tubarna och med hjälp av ett foto kunde Peter Gustafson, Kent Halttunen och Lars Fransson åldersbestämma den till 2K+ innan den drog österut.

STORKAR OCH HÄGRAR

Sommarens enda **vita stork** besökte Väder-

kvärnsbacken norr om Askersund 8–9 juni. Martina Rickard och Roger Schmidt rapporterade den från området. I skrivande stund kom ett larm från Daniel Yttermalm 31 aug. om att en **svart stork** flög mot NV över Hovsta kyrka. Årets första **ägretthäger** sågs över Sörbybacken, Örebro 1 maj och ett annat ex. passerade Hargedammarna 7 maj. Sedan dröjde det ända till 21 juli innan första ägretthägern kom till Kvismaren. De ökade sedan till 7 ex. i augusti. Likt tidigare år besökte 1–3 ex. även Segersjö, Boglundsängen och Tysslingen under augusti.

ROVFÅGLAR

Bra sträck av **bivråk** över landskapet sista dagarna i augusti. Toppnoteringar för årets sträck blev 34 ex. vid Vibysjön 24 aug., 27 ex. vid Norra Bro 31 aug. och samma dag även 30 ex. över Venastugan. Och alla kanske på väg mot Bivråkens Dag och Falsterbo Bird Show? En vacker **stäpphök** dansade fram över Södra maderna, Tysslingen 15–22 april. Till många glädje kunde den eleganta hanen beskådas och fotograferas på nära håll. Häftigast var nog den avancerade flyguppvisningen som den gjorde från hög höjd likt sin bruna släkting. En yngre stäpphök sågs 9 maj i Norra Tysslingen innan höstens första passerade Oset 18 aug., en lækker 2K hane. I månadsskiftet augusti/september inkom sedan flera larm på både unga och gamla stäpphökar i landskapet. **Ängshök** är numera att betrakta som en raritet i Närke. Magnus Fribergs ängshökspår i Menigasker 10 maj väckte förhoppning om eventuell häckning i området. En ensam hane sågs sedan 18 maj i Gällersta och så sprack

FOTO: KENT HALTTUNEN

FJÄLLGÅS

den drömmen. **Röd glada** är inte längre ovanlig i Närke. Mängder med rapporter från framför allt Tysslinge- och Kvismareområdet. Däremot är **brun glada** svårare att få hitta i landskapet. Årets första hittades vid Välakärren 21 april av Mårten Gustavsson och Björn Dellming. Därefter sågs enstaka ex. under maj/juni i samband med slätter kring våra våtmarksområden men även vid sjön Alsen, Askersund. Med värmen i april kom flera **aftonfalkar** ovanligt tidigt. Andreas Tranderyd var på väg till Kvismaren 27 april men fick tvärnita redan vid Kånsta, då det satt en hona aftonfalk i en buske vid vägkanten. Dagen efter hittades ytterligare en hona jagandes insekter över maderna vid Norra Tysslingen tillsammans med **lärkfalkar**. Flera aftonfalkar, både en hona och ett par hanar, höll till i Östra Kvismaren 17–22 maj. I slutet på augusti kom en mängd rapporter på Bird Alarm

FOTO: BIRDNEROS

SPOVSNÄPPA

om en invasion av unga aftonfalkar till södra Sverige. Och de kom även till Närke med 1 ex. i Rynningeviken 29 aug., 1 ex. i Sörbysjön, Kvismaren 30 aug., 1 ex. Äsplunda gård 31 aug. samt 1 ex. vid Norra Tysslingen 1 sept.

KORNNARR, VAKTEL OCH VADARE

Under ljusa försommarnätter har **kornknarrar** och **vaktlar** hörts runt om i Närke, vilket alla rader i Artportalen vittnar om. Ett par stora flockar med **strandkator** är värda att uppmärksammas. 131 ex. vid Klåvudden 22 april samt 64 ex. vid Oset 12 aug. Som nämndes i inledningen har vi förmånen att kunna se arktiska vadare i landskapet på sensommaren. Inga vårfynd av **kustpipare**, men många flockar med 15–31 ex. under augusti. Som mest sågs 91 ex. från Djursnäsön, Dimbo av Andreas Sandberg på kvällen 13 aug. **Större strandpipare** rastade med hela 113 ex. i Lötén, Kvismaren 22 aug. Till mångas glädje kunde rastande **fjällpipare** ses på Kilsgårdsåkrarna, Kvismaren 14–22 maj. Antalet varierade, men som mest sågs 10 ex. den 15 maj. Läckert röda **myrspovar** sträckte med 90 ex. över Sörbysjön, Kvismaren 9 maj samt 15 ex. vid Fiskingemaden 10 maj. Höststräcket inleddes med att 5 ex. provianterade i våtmarken vid Ormesta åkrar öster om Oset 20 juli och några dagar framåt. Bästa sträckdag på sensommaren blev 19 aug. då 40 ex. sågs från Ormesta Holme, samt 28 ex. vid Dimbobaden, Hjälmaren. **Rödspov** provianterade i Lötén, Kvismaren 19 april. Sedan besökte förmodligen samma individ i tur och ordning Södra maderna i Tysslingen, Myrö våtmark, Näsbyängen, Fräknabotten och slutligen Boglundsängen 4 maj. Ytterligare ett fynd av rödspov finns från Oset 3–4 juni. Per

Wedholm med flera hittade en **roskarl** vid Rynningeviken 10 maj. Höstfynd med 1 ex. i Lötén 18–19 aug. samt 1 ex. Kalv Röknen, Vättern 25 aug. Mest svårsedd av de arktiska röda vadarna är nog **kustsnäppan**. Dels för att de flyger extremt snabbt, dels för att de sällan rastar i större antal. Vid Klåvudden passerade 35 ex. norrut 24 maj enligt rapport från Nils-Erik Ström och Ulf Allvin. Bra sträckdag 19 aug. med 10 ex. vid Oset, 9 ex. Lötén, 10 ex. Storhjälmaren samt 15 ex. Stångskär, Hammar norr om Askersund. Inga höstfynd av **myrsnäppa**, men hela 6 ex. rastade på Hammarmaden, Kvismaren 23–25 maj. Dessutom 1 ex. vid Rynningeviken 27 maj, 1 ex. i Sörbysjön, Kvismaren 28 maj samt 1 ex. Södra maderna, Tysslingen 30–31 maj. Första **spovsnäpporna** landade på Södra maderna, Tysslingen med 2 ex. 6–7 juli. Som mest 15 ex. i Lötén 22 aug. En **sandlöpare** rastade i Rysjön 30 aug. – 3 sept. Under perioden 10–16 maj spelade minst två **dubbelbeckasiner** både på Rännestaängarna och på ängarna vid Oset. I Sörbysjön, Kvismaren kunde en **smalnäbbad simsnäppa** beskådas 24 maj –1 juni. Med 1 ex. vid Boglundsängen 15 juli och 1 ex. vid Lötén 2–3 aug. så är sommarens fynd redovisade. Avslutar vadarna med en rar **dammnsnäppa** på Södra Näsbyängen, Oset 23 april. Ytterligare 1 ex. hittades på Hammarmaden, Kvismaren 6 juli.

MÅSAR, TÄRNOR OCH LABBAR

En handfull rapporter om **silltrutar** har inkommit från olika lokaler under våren och sommaren. Både "Nordsjösilltrut" och "Östersjösilltrut" finns redovisade. Ta det som en utmaning att försöka bestämma fler med rasttillhörighet till nästa säsong. De tillhör ju helt olika populationer. Stora mängder **dvärgmåsar** samlas i Hjälmaren varje sommar. 400 ex. Södra Hjälmaren 28 juli samt 345 ex.

Storhjälmaren 16 aug. är imponerande antal. Även **skräntärna** söker sig till Hjälmaren på sensommaren. Inte mindre än 52 ex. kunde inräknas på Storhjälmaren 8 aug. Andra lokaler som fick tillfälliga besök av de stora tärnorna var Iljanssjön, Fiskartorp med 2 ex. 23 juni samt Norra Tysslingen med 1 ex. 19 aug. och 2 ex. 26 aug. Återigen fick Rysjön, Kvismaren fint besök av **vitvingade tärnor** med 3 ex. 18 maj och 2 ex. 19 maj. Att se de vitvingade jaga insekter tillsammans med **svarttärnor** och dvärgmåsar är en fröjd. Svarttärnorna hade sitt bästa år på länge med ett 20-tal flygga ungar enligt Kvismare Fågelstation. **Kustlabb** ses nästan årligen i Norra Vättern, men är en raritet i övriga Närke. Årets två fynd från Vättern med 3 ex. i ljus morf vid Nydalen 24 april och 3 ex. vid Hinstorp 26 april är över snittet de senaste åren. Dessutom bättrade Joakim Johansson på Tysslingelistan med en kustlabb i mörk morf som sträckte förbi Svalnässtugan vid Tysslingen 10 maj.

DUVOR, UGGLOR, HÄRFÅGEL, HACKSPETTAR OCH SOMMARGYLLING

En **turturduva** höll till i Västra Parken, Kumla tillsammans med **turkduvor** 4 maj –

FOTO: EVA GEORGH-HEINING

HÄRFÅGEL

8 juni; sannolikt samma fågel som förra året. Även Närke fick del av en massiv invasion av **lappugglor** i Syd- och Mellansverige under våren. Säkert minst tio lappugglor hittades runt om i landskapet inräknat några andrahandsrapporter. De började dyka upp i mitten på mars och den sista sågs 6 maj. Mest publika blev lappugglorna i Kårsta och Karlslund, Örebro som kundes ses och fotas av 100-tals intresserade. I tre dagar 28–30 april höll en **härfågel** till i en trädgård vid Äsplunda, Rinkaby. En eloge till husets ägare som visade stor vänlighet och tålmod mot oss skådare som drog från alla håll med bilar. Inte mycket till eko-skådning där inte. Ett enda fynd av **tretåig hackspett** gjordes under perioden. Det var David Thureborn som 1 maj lyckades hitta 1 ex. vid Göljan, Frösvidal. Avdelningen ovanliga vackra fåglar avslutas med **sommargylling**. Sommarens enda gylling hade Mats Weiland i Tanntorp, Hjortkvarn 8 juni.

BRANDKRONAD KUNGSFÅGEL

TÄTTINGAR

Försommarens fågelsång är ljuv musik för oss alla. Några arter är dock lite extra pulshöjare. Minst 7 olika sjungande **busksångare** kunde räknas in under maj – juni. En ung busksångare (1K) ringmärktes vid Venastugan 15 aug. och på en annan lokal sågs ungar 17 juli som troligen var från misstänkt häckning. **Vassångare** har definitivt häckat i Kvismaren i år. Totalt ringmärktes 11 ungar i Sörbysjön och 4 ungar i Fågelsjön. Sjungande vassångare hördes dessutom på fler lokaler i Kvismaren samt i Norra Tysslingen och från Urholmen, Oset. **Flodsångare** är den mest sparsamt förekommande nattsångaren. Endast fyra fynd och alla i juni. Kalvbacken i Harge, Nybble vid Vintrosa, Hasselfors och slutligen Odensbacken är orterna som huserade årets "symaskiner". Antalet fynd av **brandkronad kungsfågel** ökar för varje år. Årets sex fynd är rekord och frågan är hur många procent av alla som finns i Närke skogar som upptäcks. Mörkertalet är säkert mycket stort. Sjungande brandkronade rapporterades från Filipshyttan, Stora Gårdsjön, Järsjö hällar söder om Kumla, Ormesta åkrar, Dalhult i Tångeråsa samt Trystorpens ekäng. En annan fågel som oftast hittas i våra naturreservat i månadsskiftet maj/juni är **mindre flugsnappare**. Normala fyra fynd för våren med 1 ex. i Djurskogens naturreservat, Säbylund, 2 ex. i Trystorpens ekäng, 1 ex. i Rynningeviken samt 1 ex. i Vinteråsens naturreservat, Latorp. Ett 10-tal **ringtrastar** sågs under våren runt om i landskapet. Under en pågående föreläsning på Örebro Universitet 8 maj larmade Eva Georgii-Hemming ut en **ringtrast** som hon såg genom fönstret i ett närliggande skogsbyn. Eva såg också några

kända skådarprofiler, som i all hast cyklat från Oset för att leta efter den. Trasten var dock på andra sidan om huset, men Eva kunde inte bryta föreläsningen och hjälpa dem, så det blev ingen ringtrast på årslistan för Osetligan. **Svart rödstjört** har rapporterats från sex olika lokaler; lyckad häckning med flygga ungar i Kvarntorpsområdet. Årets enda rapport på **citronärsla** kommer från Martin Karlsson, Lena Asp med flera som hade turen att få se 1 ex. (2K) landa mitt framför Södra tornet, Tysslingen 21 april. Den gamla hanen lyste i år med sin frånvaro. **Skärpiplärka** rastade på ett skär i Hjälmaren 21 april och 2 ex. sågs vid Klåvudden 24 april. Positiv rapport från Magnus Persson, Kvismare Fågelstation angående **ortolansparvarna** i Kvismaren. Alla tre paren genomförde lyckade häckningar under sommaren.

* * *

Avslutar skrivandet och ser sommarens sista **tornseglare** lämna oss. Det är höst.

OBSat-redaktören Ove Pettersson.

Ekoskådare går in i slutspruten

Per Wedholm.

■ Nu går ekoskådarna i Närke in i slutspruten på årets lättsamma kryssartävling. De tre höstmånaderna återstår och det finns en del kryss att hämta hem.

Per Wedholm, som närmar sig 200 ekokryss, slåss om slutsegern med Staffan Gustavsson.

I mitten är det ett getingbo med sex ekoskådare som alla har möjlighet att göra ett ryck under sista delen av tävlingen: Ronnie Lindqvist 146, Albin Mauritzon 145, Eve Georgii-Henning 140, Urban Tholén 140, Sandra Tengelin 136 och Gun Isacson 135 kryssade arter.

Vill du se hur det går i ekoskådningstävlingen, gå in på NOFs hemsida.

RM i tomtskådning avgjort

■ Varje år i september avgörs riksmästerskapet i tomtskådning. I år avgjordes krysstävlingen den 14 september.

Reglerna är enkla: den som ser flesta arter från sin tomt under den dagen vinner. Varje år brukar det vara mellan 50 och 70 "tomter" som tävlar, och dessa platser brukar samla en bit över 100 skådare. För många är det en social grej, andra tar det på blodigt allvar och hyr en skylift för att kunna spana så långt som möjligt. Förra året segrade en tomt på Öland; där såg man 104 arter. Vill du veta hur det gick i år: <http://geddeholmatur.se/klubbtoimt100/riksmasterskap.html>

PROGRAM SENHÖST-VINTER 2019-2020

LÖRDAG 5 OKTOBER

Bergslagsleden

Vandring på Bergslagsleden från Blankhult till Gårdsjötorp.

Det blir en sträcka tur och retur på cirka tio kilometer. För mer info och samåkning ring Åsa 073 332 20 31 eller Ami 070 944 73 00.

Samling vid Haga centrum kl. 9.

Amis & Åsas Tjejgrupp.

SÖNDAG 6 OKTOBER

EuroBird Watch – Venan

Vi räknar fåglar på Venan tillsammans med hela Europa. EuroBird Watch är ett arrangemang där alla flyttfåglar och stannfåglar räknas av skådare i alla delar i Europa. Ronnie Lindqvist guidar oss kl. 7–12. Samling vid Venastugan.

TORS 10 – SÖN 13 OKTOBER

Ölandsresan – FULLTECKNAD

Avresa från Örebro den 10 okt. och åter i Örebro söndag den 13 okt.

Ansvarig är Gunnar Bergeå, gbsteglits@hotmail.com Tel: 073 314 94 64.

ONSDAG 16 OKTOBER

Kåseri om Mäster Erik

Clas Thor kåserar om Almbybon Erik Rosenberg. Ni som missade när Clas berättade om "Mäster Erik" på NOF i vintras får nu en ny chans. I samarbete med Almby-Norrbys hembygdsförening vid Almby Trygghetsboende, Kyrkoherdegatan 1, Örebro, kl. 18.30.

Info: Lars Johansson 070 558 99 06.

TORSDAG 17 OKTOBER

Island/Surtsey

Alf Ekblad föreläser om den nybildade ön Surtsey utanför Islands sydkust och om naturlivet och fåglarna där. Inomhusmötet startar kl. 19 i Vasakyrkan, Vasagatan 6, 703 54 Örebro.

SÖNDAG 20 OKTOBER

Yxnäset

Exkursion till Yxnäset i samverkan med Östernärkes Naturvårdsförening. Den traditionella höstvandringen till Hjåmarens strand. Samling vid p-platsen Bondevrak kl. 9. Vanligtvis är det blött, så ta bra på fötterna. Med korvgrillning. Ledare Gunnar Nilsson 070 961 14 45 och Krister Sölveling 019 45 22 04.

FRE 25 – SÖN 27 OKTOBER

Hönöresan

Resa till västkustens pärla och när vindarna är de rätta bjuder denna lokal på fantastisk sträckskådnig. Det blir en resa med Hans Waern till Hönö - Kråkudden. Mer info på hemsidan och på NOFs facebooksidan!

TISDAG 29 OKTOBER

Biologiska museet

Visning av Biologiska museet på Karolinska skolan, Örebro kl 14-16. Se mer info vår NOF hemsida

TISDAG 12 NOVEMBER

Soppkväll

Soppkväll i Kollektivhusets matsal med Amis & Åsas Tjejgrupp kl.

18.30. Det blir bildvisning av naturfotograferna, Eva Georgii-Hemming, Pernilla Frimodig och Catarina Ericsson. En fantastisk chans att se premiärvisningen av natur-, fågel- och djurbilder tagna av våra egna naturfotografer. Anmälan till Åsa på 073 332 20 31 eller Ami 070 944 73 00 så soppan och sittplatserna räcker till. Soppan serveras till självkostnadspris. Adress: Visthusgatan 8, 702 26 Örebro.

TORSDAG 21 NOVEMBER

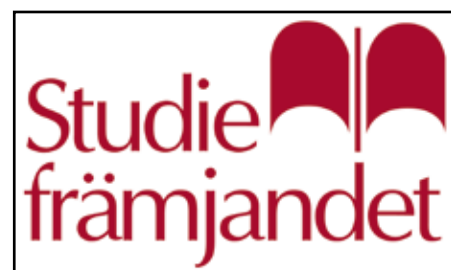
Vinterspecial

Ornitologen Anders Wirdheim presenterar sina fältstudier av morkullornas övervintringsvanor samt om resultaten efter 14 års sammanställning av vinterfågelräkningen "Vinterfåglar in på knuten"! Inomhusmötet startar kl. 19 i Vasakyrkan, Vasagatan 6, 703 54 Örebro.

LÖRDAG 4 JANUARI 2020

Artracet i Närke

Häng med på denna lättsamma kryssartävling som är en bra start på nya skådaråret. Bilda ett lag och kryssa så många arter som möjligt i landskapet under en dag. Ställ upp i den vanliga klassen eller i ekoklassen, där du bara utnyttjar miljövänliga färdmedel. Start kl. 00 och målgång kl. 16 på Gröna Grodan i Örebro, där vinnarna koras. Anmäl ditt lag bestående av minst två personer till Håkan Persson med ett sms till 076 51 56 81. Har du ingen att tävla med? Kontakta Håkan så ordnar han plats i ett lag. Håll utkik på vår hemsida och på NOFs Facebooksida för mer info.

FÅGLAR

i Närke

REDAKTÖR OCH ANSVARIG UTGIVARE:

Kent Halttunen

Nygård, Norra Folkavi
719 91 Vintrosa
070 216 11 30
kent.halttunen@tele2.se

REDAKTIONEN:

Marianne Johansson

Tallbacka-Majas väg 12
702 21 Örebro
070 656 63 69
marianne-j@telia.com

Charlotta Hedberg Tideman

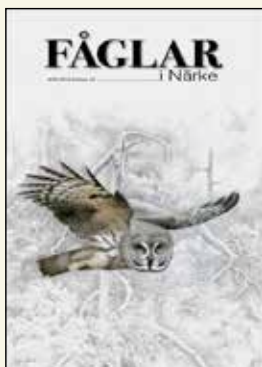
Järnvägsgatan 32
703 62 Örebro
070 721 43 32
charlotta.tideman@tele2.se

Leif Haldorson

Brevbäraregatan 52
703 78 Örebro
070 665 67 75
leif.haldorson@telia.com

Anders Nilsson (grafisk form)

Ramsta 306
719 91 Vintrosa
070 964 12 10
mediagurun@icloud.com

NÄRKES ORNITOLOGISKA FÖRENING

En ideell regionalförening av SOF/Birdlife Sverige. NOF jobbar med fågelintresse, fågelskydd och fågelforskning. Medlem i föreningen blir man enklast genom att logga in på membit:

membit.net/m4-member/login/500 och betala medlemsavgiften. Årsavgift 250 kr för vuxen, för familjemedlem 50 kr (ingen extra medlemstidning), ungdomsmedlem (13–20 år) betalar 100 kr och barn (1–12 år) 50 kr per år. Medlemmarna får vår tidning som ges ut med fyra nummer per år. Dessutom får man hänga med på alla exkursioner, resor, utbildningar och spännande möten.

ADRESSÄNDRINGAR

Har du ändrat adress? Logga in på vårt medlemsregister, membit.net/m4-member, med det användarnamn och lösenord du fick när du betalade medlemsavgiften. Har du andra medlemsfrågor? Kontakta Sandra Tengelin, se styrelserutan längre ner på sidan.

FÖRENINGSLOKAL

För sammanträden och bibliotek finns vi i Föreningarnas hus, Slottsgatan 13A, Örebro. För utställningsmaterial, holkar m.m. användes källarlokalen Hagmarksgatan 9B.

HEMSIDA

Du är välkommen att besöka hemsidan nof.birdlife.se. Vi finns också på Facebook.

REGIONALA RAPPORTKOMMITTÉN

Sammanställande:
Magnus Friberg
073 503 08 35

FÅGELSKYDDSGRUPPEN

Sammanställande:
Bengt Andersson

SKOGSGRUPPEN

Sammanställande:
Bengt Andersson

JORDBR.GRUPPEN

Sammanställande:
Kent Halttunen

OSETKOMMITTÉN

NOFs representant:
Thord Eriksson
072 731 23 93

SVANSJÖN TYSSLINGEN

NOFs representant:
Kent Halttunen

NOFs TJEJGRUPPER

Ami Sundén
070 944 73 00

Annika Lorin
070 375 78 18

STYRELSEN 2019

Lars Johansson

ordförande
Holländaregatan 22
702 86 Örebro
070 558 99 06
lars.h.johansson@icloud.com

Kent Halttunen

sekreterare
Nygård, N Folkavi
719 91 Vintrosa
070 216 11 30
kent.halttunen@tele2.se

Gunnar Bergeå

resor
Hemmansvägen 58
702 17 Örebro
073 314 94 64
gbsteglits@hotmail.com

Ronnie Lindqvist

vice ordförande
Bertil Waldéns gata 6
702 15 Örebro
070 262 14 17
lindqvist_ronnie@hotmail.com

Bengt Andersson

fågelskydd
Idrottsvägen 5
692 33 Kumla
070 693 33 65
styrbengt@hotmail.se

Sandra Tengelin

medlemsservice
Edsberg Ekebo
716 91 Fjugesta
070 372 19 29
ekébogard@hotmail.com

Anastasia Oliver

inomhusmöten,
Sällinge 153,
718 91 Frövi
Tel. 070 071 17 17
nof.anastasia@gmail.com

Maria Wanche

kassör
Osvalla 230
719 92 Vintrosa
070 415 58 83
maria.wanche@gmail.com

Naturupplevelser gör något med oss

Tänk dig att solen precis gått upp över horisonten en tidig februari-morgon och utandningsluften blir till dimma omkring dig. Det gnistrar i den nyfallna snön. Plötsligt kommer en havsörn flygande med vingar som ladugårdsdörrar. Den dyker ner mot en isvak och fångar en braxen i klorna och fortsätter med bytet bort mot skogskanten.

ELLER ett annat scenario: det är en vårmorgon och solen börjar värma dina kinder. Dikeskanterna längs stigen i lövskogen är gula av tussilago och det susar i trädkronorna. Överallt i snären hörs en kör av småfåglar och i fjärran det välkända lätet från en gök. Känner du hur du slappnar av och axlarna sänks?

Naturupplevelser gör något med oss. Att vistas ute i naturen kan enligt forskning medföra till exempel minskad stress, lindrad smärta, minskad risk för psykisk ohälsa, ökad kreativitet och mental återhämtning. En rad studier har på olika sätt bekräftat att blotta anblicken av natur kan verka stressdämpande och hälsofrämjande, och en nyligen publicerad forskning visar att av alla naturljud som gör oss mindre stressade är det just fågelsång som påverkar oss mest! Kanske har det att göra med att människor genom historien har lärt sig att när fåglarna sjunger så kan de känna sig trygga.

FÖR EGEN DEL har mitt fågelintresse hjälpt mig när jag kämpat med dåligt mående under perioder i livet. Det ger mig en möjlighet att få lägga undan de mörka tankarna genom att helt och fullt fokusera på, och artbestämma, en fågel och följa dess flykt i fjärran. Det ger mig en anledning att ta mig utanför dörren. Det ger mig kontakt med andra genom att man möts ute i fält vid till exempel ett fågeltorn. Jag är så tacksam för alla dessa möten!

Apropå fågelkvitter så upptäckte jag att man på nätet rentav kan köpa en "Täckljudbox med fågelkvitter". I varubeskrivningen står det så här: "Täckljud kan vara lösningen på bullerproblem. Har du svårt att koncentrera dig? Naturligt täckljud med fågelkvitter tar dig en stund till skogen utan tidtabeller och stress, och ger en lämplig grund för koncen-

tration och välmående. Täckljudet passar bra för hem- och offentliga miljöer". Allt till det facila priset av 644 kr + 106 kr frakt... Som hittat, eller hur?

SKÄMT ÅSIDO så är väl ingenting bättre än den äkta varan med fågelsång ute i naturen! Engelska "The National Trust", en organisation som arbetar för att bevara Storbritanniens natur och byggnader, rekommenderar att man lyssnar på fågelsång ett par minuter om dagen för att motverka stress och förbättra humöret. Inte en så dum rekommendation! Nu för tiden kan det hända att läkare skriver ut fysisk aktivitet på recept som ett komplement eller ersättning till läkemedel. Kanske man i framtiden även kommer kunna få fågelsång på recept...

FOTO: LENNARTH SOLLERMAN

KRÖNIKA: MARIA WANCHE